گفتوگۆی خەیاڵکردی نێوان

مارکس و باکونین

نووسینی : Morris Cranston

و. لە فارسییەوە: هەژێن

لە بڵاوکراوەکانی سەکۆی ئەنارکیستەکانی کوردستان

جێنیوەری 2010

بەراییەك بۆ دیالۆگ

وەك دەزانین، پەیوەندی نێوان « كارل هاینریش ماركس Karl Heinrich Marx» و میخایل ئەلێكساندرۆڤیچ باكونین Mikhail Aleksanderovich Bakounine» وەك دوو كەسێتی ناسراوی نێو بزووتنەوەی سۆشیالیستی و بەدیاریكراوی نیونەتەوەیی یەكەم زۆر دژوار و پڕناكۆكی بوو.

ئەم گفتوگۆ خەیاڵكردە، كە هیچكات ڕووی نەداوە، یەكەم جار لە ڕادیۆ (BBC)ی لەندەن لە ئۆكتۆبەری 1962 لەلایەن« مۆریس كرانستۆن Morris Cranston» بڵاوكراتەوە، هەروەها لە دێسەمبەری هەمان ساڵدا لە گۆڤاری «ئەنارکی -Anarchy» لە لەندەن چاپكرا و دواتر وەرگێڕدرایە سەر زمانی ئیسپانی و لە چەندین گۆڤاردا لە پاریس و ئەمەریكای باكوور و خواروو بلاوكراتەوە.

هاندەری وەرگێڕانی ئەم گفتوگۆیە -كە بەڕادەیەك مشتومرێكی هزری لە خۆگرتووە و كورتییەك لە ناكۆكییە هزرییەكانی ئەو دوو كەسێتییە و تەنانەت ئاراستە جیاوازەكانی نێو نێونەتەوەیی یەكەم دەخاتە ڕوو- بۆ ئەو نائاگابوونە یا بەهەڵەگەیشتنە دەگەڕێتەوە، كە لەنێو بزاڤی سۆشیالیستی كوردستان و ناوچەكەدا، لەمەڕ ناكۆكییەكانی نێو نێونەتەوەیی یەكەم و جیاوازییەكانی ماركسیزم و ئەنارکیزم زاڵە، ئەوەش بۆ زاڵی ماركسیزم-لێنینیزم وەك ئایدیۆلۆژیایەك و پاگەندەی پارت و ڕێكخراوە چەپەكان، كە هاوتەریب لەتەك پاگەندە ژاراوییەكانی میدیای دەسەلاتداران دیوی ڕاستەقینەی ناكۆكییەكان و ئاراستە و بنەماكانی هزری «ئەنارکیستی»یان شێواندووە و باڵێكی گەورەی نێونەتەوەیی یەكەم، كە بزووتنەوەی كرێكاری خوارووی ئۆرووپا بوو، شێواندووەتە دوژمنی چینایەتی خودی كرێكاران و بە دژەپڕۆلیتێری و وردەبۆرژوازییانەیان ناواندووە. ئەمە لە كاتێكدا كە ئەزموونەكانی

شۆڕشـی 1917 - 1921ی ئۆکتـۆبەر و شۆڕشـی ئیسپانیا 1936 – 1939، ئەوەیـان سـەلماندووە، کە دوژمنـی چینـایەتی چەوسـاوان بەگشـتی و کرێکـاران ئەوانەن و ئەوانە بـوون، کە لەژێـر دروشـمی بـریقەداری هەڵخڕێنەرانەدا دەسەڵاتخوازیی خۆیان بەسەر کۆمیتەی کارخانەکـان و ئەنجـومەن(سـۆڤییێت)ەکـانی کرێکـاران و سـەربازان و دەریاوانـان لە شۆڕشـی 1917دا سەپاند و لە هەنگاوی دووەمدا کارخانەکانیان لەژێر بەڕێوەبەرایەتی کرێکاران دەرکێشا و کۆمیتەکانیان هەڵوەشاندنەوە و ئەنجومەنەکانیـان کەنـارەگیرکرد و بەڕێـوەبردنی کۆمەڵگەیـان لە دەسـەڵاتی پارتەکەیانـدا کـورتکردەوە، بـۆ جێبەجێکردنـی ئەم پلان و پیلانـانەش، دنەدانـی گیـانی دەسـتەگەری (سـکتاریزم) و پڕکـردنەوەی زیندانەکان و گولەبارانی بە کۆمەڵی شۆڕشگێڕە پێشەنگەکانی شـۆڕش و دروستکردنی دەزگەکانی سیخوڕی و تۆقاندن، پێویستی بێچەندوچوونی ئەو سەرکوتە بوون.

سـەرکوتی شۆڕشـی ئۆکتـۆبەری 1917 لە ڕوسیە لەلایەن سۆشیالیستە دەسـەلاتخوازەکانەوە، تەنیـا بە کوشـتن و ڕاونـانی سۆشیالیسـتە دژەسـەروەرەکان - کۆمەڵکـوژی ڕاپەڕیـوانی کرۆنشـتات و دژەخـونی لە جوتیارە کۆمونخوازەکانی ئۆکرانیا و .. تد- کۆتایی نەهات، بەڵکو حەفتا ساڵ بزاڤـی سۆشیالیسـتی لە سەرتاسـەری دونیـادا کـردە قوربـانی بەرژەوەنـدییە ناپرۆلیتێرییەکـانی دیکتـاتۆریی پـارت و جەنراڵەکـانی ئیمراتـۆری ئەو پـارتە و زەمینەخۆشکردن بۆ ئەو دڕندایەتییەی نەزمـی نیئۆ لیبراڵیزم، کە ئەوڕۆکە مرۆڤـی تائاسـتی دڕنـدە دابەزاندووە و کـار لەسەر ڕۆبۆتکردنی مرۆڤ دەکات.

ئەگەر بەوردی سـەرنجی ئەزمـوونی ڕاپەڕینەکـانی دەوروبەری خۆمـان لەوانە ڕاپەڕینەکـانی 1979ی ئێـران و 1991ی عیـراق بـدەین، ئەوا ئەوەیـان سـەلماندووە، کە دوژمنـانی بزاڤـی سۆشیالیسـتی پـاش

سەرمایەداران، ئەوا دەستەگەریی و ئایدیۆلۆژیاگەرین، کە بێجگە لە شکست و پرشوبڵاوی و شەڕی لابەلایی و دەسەلاتخوازانەی گروپە رامیارییەکان، هیچیتر بەرهەمناهێنن و لە بەرامبەریشدا دەبنە هۆی بەهیزکردنی دەسەلاتی دوژمنانی چینایەتیمان و گیرکردنی بزووتنەوەکە لە کایە پاشکۆییەکانی ڕێکخراوە زەردەکان و بەفیڕۆدانی وزەی شۆڕشگێڕانەمان لەپێناو دەستاودەستپێکردنی دەسەلات لە پارت و پارلەمانێکەوە بۆ دیکتاتۆریی پارتێك بەنێوی کرێکاران و سەرجەم چەوساوان. دواجار دوورخستنەوەمان لە ئامانجی کۆتاییی، کە سەرنگونکردنی سەروەری چینایەتی و ڕۆنانی کۆمەڵگەیەکی سۆشیالیستیی ئازادە.

ئامانج لەم وەرگێڕانە، کردنەوەی دەرگەیە بەڕووی جیاوازی بۆچوون و ڕەخنە، هاندانی هاوڕێیان بۆ هەڵدانەوەی ڕاستییە شاراوەکانی بزاڤی سۆشیالیستی و هەڵخڕاندنی بزاڤێك لەسەر پایەکانی خۆبیرکردنەوە و خۆبڕیاردان و خۆجێبەجێکردن، بزاڤێك دوور لە شوانەیی ڕامیارە پیشەییەکان و ڕابەرایەتی پارت و سەروەری دەسەڵاتخوازان.

گفتوگۆی خەیاڵکردنی نێوان مارکس و باکونین*

باکونین: «مارکس»ی خۆشەویست، من تەنیا دەتوانم چایی و توتنت پێشکەش بکەم، بێجگە لەمە، بە ئەفسوسێکی زۆرەوە دەبێت پێتان بڵێم لەم ساتەدا هەژاری بەربینی گرتووم و توانای میوانداری و پەزیراییم زۆر کەمە.

مارکس: باکونین، من هەمیشە هەژارم و لەبارەی هەژارییەوە شتێك نییە نەیزانم. خراپترین نەهامەتییە.

باکونین: کۆیلەتی خراپترین نەهامەتییە، نەك هەژاری. فنجانێك چاییت بۆ تێ بکەم؟ من هەمیشە چایی دەمکراوم هەیە و خزمەتکارە ئینگیزەکان زۆر میهرەبانن. لە یادمە کاتێك کە لە «پادینتن گرین Paddington Green» دەژیام یەکێك لەم خزمەتکارانە بەنێوی« گریس Grace» لەو هەمەکارانە بوو لە بەیانییەوە تا نیوەشەو بە ئاوی گەرم و شەکرەوە بەردەوام بە پلەکانەکاندا سەروخواری دەکرد.

مارکس: بەڵێ چینی کارگەر لە بریتانیا ژیانێکی سەخت و دژواریان هەیە و دەبێت یەکەمین دەستە بن، کە شۆڕش بکەن.

باکونین: دەبوو وابووایە، بەڵام پێت وایە ئەوە ڕوو بدات؟

مارکس: سەرەنجام ئەوان یا ئاڵمانەکان دەیکەن.

باکونین: ئاڵمانەکان هەرگیز ڕانەپەڕیوون. پێیان باشترە بمرن، لەوەی شۆڕش بکەن.

مارکس: ئەوە پرسی خوو و مێنتالێتی نەتەوەیی نییە، پرسی گەشەی پیشەسازییە، کە تێیدا کارگەران هوشیاری چینایەتی بەدەست دێنن.

باکونین: لە «ئینگلاند»دا هوشیاری چینایەتی لە ئارادا نییە. خزمەتکارێك کە باسی باشییەکەیم کرد، تەواوی ملکەچ و تێکشکاو و بێدەنگ بوو، کە ئەوم ئاوا دەبینی فرە نائاسودە دەبووم.

مارکس: وا دەردەکەوێت کە خۆشت بەهرەکەشیت لێ کردبێت.

باکونین: لەندەن پڕە لە ڕەنجخۆری و بەهرەکێشی، سەرەرای ئەوەی کە ئەم شارە گەورەیە پڕە لە وێرانە و کۆڵانی تاریك، لەتەك ئەوەشدا هێشتاکە کەسێکیان تێدا نییە کە لە بیری سەنگەر گرتندا بێت. بەهەرحاڵ لەندەن جێگەی کەسانی سۆشیالیست نییە.

مارکس: بەڵام تەنیا جێگەیەکە کە ئێمە دەگرێتە خۆی. من پانزە ساڵە لێرە دەژیم.

باکونین: بەداخەوە، کە تۆ هیچکات نەهاتی بۆ «پادنتن گرین» بۆ دیدەنیم. لەوێندەرێ نزیکەی دوازدە مانگ مامەوە و دوێنێ کە کارتەکەتم بەدەست گەیشت، کەوتەوە بیرم کە زۆر دەمێکە یەکترمان نەدیتووە. ڕاستییەکەی دواجار لەو ڕۆژانەوە کە لە پارس دابڕاین.

مارکس: من ناچار بووم کە لە 1845دا لە پاریس دەرچم.

باکونین: بەڵێ لە یادمە، من تاوەکو 1847 لەوێ مامەوە و ساڵێك پاش دیدارەکەمان لە بەرلین و کەمێك پێش هەڵچوونەکەی «درێسدن Dresden»، کە تێیدا کەوتمە دەستی دوژمن. ئەوان 10 ساڵ منیان

زیندانی کرد و دواتر ڕاپێچی سیبریا «Siberia»یان کردم، بەڵام هەروا کە خۆت دەزانیت لەوێندەرێ هەڵهاتم و هاتمە لەندەن، ئێستاش لە ئیتالیا سەرپەنایەکم بۆ ژیان هەیە و هەفتەی داهاتوو دەچمە فلۆرێنس «Florence».

مارکس: زۆر باشە، بەلانی کەمەوە تۆ بەردەوام خەریکی گەشتکردنی.

باکونین: ناچارم. من وەکو تۆ شۆڕشگێڕێکی دیار نیم. دەسەڵاتدارانی ولاتانی ئەوروپایی منیان ئاوارە کرد.

مارکس: هەمان دەسەڵاتداران منیشیان لە چەندین وڵاتدا وەدەرناوە. سەرەڕای ئەوەش هەژاری منی ماڵبەکۆڵ کردووە.

باکونین: دەستکورتی لەبارەی منیشەوە هەروایە. من بەردەوام بێپارەم و ناچارم لە دۆستان قەرز بکەم. پێم وایە بێجگە لە ڕۆژانی زیندان، بەشێکی بەرچاوی ژیانی خۆم بە قەرزکردن لەم و لەو بەسەر بردووە و هەنووکەش کە تەمەنم پەنجا ساڵە هەرگیز لەبارەی پارەوە بیرم نەکردووەتەوە، چونکە لایەنێکی بۆرژوازیانەی هەیە.

مارکس : لانیکەم خەرج و باری خێزانت لەسەر شان نییە و لەم بارەوە خۆشبەختیت.

باکونین: لەوانەیە بزانیت کە من لە پۆڵۆنیا هاوسەریم کردووە، بەڵام منالم نییە. کەمێك چایی بخۆرەوە. کەسێکی ڕوسی بەبێ چایی هەرگیز ناتوانێت بژێت.

مارکس: تۆش ڕوسییەکی تەواوی و لە کەتواردا خانەدانی. لەوانەیە

کارایی دانان لەسەر هۆشی پرۆلیتاریا بۆ کەسێکی وەك تۆ ئاسان نەبێت.

باکونین: ئەی مارکس، بەخۆت چیت؟ مەگەر تۆ کوڕی پارێزەرێکی بۆرژوای خۆشگوزەران نیت؟ ئەی ژنەکەت کیژی بارون ڤێستفالین و خوشکی شالیاری ناوخۆی پروس نییە؟ هەرگیز ناتوانرێت تۆ لە خێزانێکی ئاسایی هەژمار بکرێیت.

مارکس: سۆشیالیزم بێجگە لە کارگەران پێویستی بە ڕۆشنبیرانیش هەیە. لەو نێوەدا لە شەوانی سارد و بێخەوی دوورخراوگەدا، برسییەتی و جەور و ستەمی زۆرم چەشتووە.

باکونین: شەوانی زیندان درێژتر و ساردترن، من وەها لەتەك برسییەتی ڕاهاتووم کە هەنووکەش زۆر بەکەمی هەستی پێدەکەم.

مارکس: لەو کاتەوەی کە لە «لەندەن»م لە خانووگەلی وێرانە و هەرزان و قەبزدا ژیان دەکەم. من زۆر جار ناچار بووم، کە پارە قەرز بکەم و خواردن بە قەرز بهێنم و دواتر بۆ بژاردنی لیستی قەرزەکانم، جلوبەرگم بە بارمتە دابنێنم. منالەکانم فێربوون لە پشت دەرگەوە بە داواکەرانی قەرزەکان بڵێن، کە من لە ماڵ نیم. هەموومان، هاوسەرەکەم، من، خزمەتکارە پیرەکەمان، هێشتاکە لە دوو ژووردا دەژین و پارچە کەلوپەلێکی چاك و خاوێنی تێدا بەدی ناکرێت. من لەسەر هەمان مێز کار دەکەم، کە هاوسەرەکەم لەسەری چنین و درومان دەکات و منالەکان بە یاریکردنەوە خەریك دەبن. زۆربەی کاتەکان بێ خواردن یا بێ ڕۆشناییین، لەبەر ئەوەی کە بۆ کڕینیان پارەمان نییە. سەرەرای ئەوەش هاوسەرەکەم و منالەکانیشم نەخۆشن و ناتوانم بیانبەمە لای پزیشك، لەبەر ئەوەی نە توانای دانی پارەی پزیشك و نە

توانای کڕینی دەرمانێکم هەیە، کە بۆیان دەنووسێت.

باکونین: مارکسی خۆشەویست، دۆستانێکی میهرەبانی وەك هاوکارت «ئەنجلس» بۆچی یارمەتیت نادەن؟

مارکس: ئەنجلس لە ڕادەبەر سەخاوەتمەندە، بەلام هەموو کات لە توانایدا نییە یارمەتی من بدات. بڕوا بکە، کە هەر جۆرە بەدبەختییەك بەسەرم هاتبێت و گەورەترین نیگبەتیش کە هەشت ساڵ لەوەوبەر بە مردنی کوڕەکەم ئێدوارد «Edouard» کە شەش ساڵان بوو، ڕووی لە من نا، هەر ئاگای لێم بوو. فرانس بیکن «Francis Bacon» پێی وایە کە کەسانی هەڵکەوتە هێندە لەتەك جیهان و سروشتدا پەیوەنییان هەیە و سەرنج دەدەنە شتگەلی تر، کە هەر لەدەستدانێك بە ئاسانی وەردەگرن. من لەم دەستە کەسە نیم و مەرگی کوڕەکەم، وەها ئازاری دام، کە ئێستاش وەك یەکەم ڕۆژی مردنەکەی خەمبارم.

باکونین: ئەگەر پێویستیت بە پارە هەیە، ئەلێکساندەر هەرزن « Alexandre Herzen» پارەی زۆری هەیە و من هەمیشە یەکەمجار بۆ لای وی دەچم و هۆیەك نابینم لەوەی کە کۆمەك بە تۆش نەکات.

مارکس: «هەرزن» ڕیفۆرمیستێکی بۆرژوا و زۆر ڕواڵەتییە و ئامادە نیم کاتی خۆم لەتەك وەها کەسانێك بەسەر بەرم.

باکونین: بەلام ئەگەر «هەرزن» نەبووایە، من نەمدەتوانی یەك دوو ساڵ لەوەوبەر (مانیفێستی کۆمونیست) وەربگێڕمە سەر زمانی ڕوسی.

مارکس: لەتەك ئەوەی کە وەرگێرانەکە دواکەوت، بەڵام بۆ ئەوە سوپاسگوزارم. لەوانەیە وەك کاری دواترت بە وەرگێرانی پەرتووکی

(هەژاری فیلۆسۆفی) دەست پێبکەی.

باکونین: نەخێر مارکسی خۆشەویست. ئەو بە یەکێك لە کارە باشەکانی تۆ دانانێم و بەشێوەیەکی گشتی لەبارەی پییەر جوزیف پرۆدۆن «P.-J. Proudhon»ەوە لەرادەبەدەر بێویژدانی و ناڕوایی بەرامبەر کراوە.

مارکس: ئەم بابەتە بە ئەنقەستە و کەمتر لەمەش نابێت چاوەڕوانیت هەبێت، چونکە وەلامێکە بۆ پەرتووکەکەی وی « فیلۆسۆفی هەژاری».

باکونین: شێوەی مشتومڕ لەتەك سۆشیالیستێکدا بەو جۆرە نییە.

مارکس: پرۆدۆن سۆشیالیست نییە. ئەو نەزانێکی خۆفێرکردووی چینەکانی خوارەوەیە، کە تازە بەم سەردەمە گەیشتووە و خەریکی شتێکە کە نایزانێت. بانگەوازە گەمژانەکانی وی لەمەڕ زانست بەڕاستی وەرسگەرن.

باکونین: من دان بەوەدا دەنێم کە «پرۆدۆن» زۆری لە توانادا نییە، بەڵام سەدان جار لە سۆشیالیستە بۆرجوازییەکان، شۆڕشگێڕترە. وی ئەوەندە لێهاتووە، کە بێئاینی خۆی ڕادەگەیێنێت. سەرەڕای ئەوەی کە وی لایەنگری ئازادی لە هەر جۆرە دەسەلاتێکە و دەیەوێت سۆشیالیزم لە هەر جۆرە کۆتێکی دەوڵەتی بەری بێت « پرۆدۆن» ئەنارکیستە و دان بەوەدا دەنێت.

مارکس: بە واتایەکی تر ئامانجەکانی ئەویش وەك ئەوانەی تۆن.

باکونین: کارایی ئەو لە مندا هەرگیز قوڵ نەبووەتەوە. ئەو لە توندوتیژی خەبات خۆشی نایێت و وێرانکردن بەجۆرێك چێکرنەوە وێنا

ناکات. من شۆڕشگێڕێکی چالاکم، بەلام «پرۆدۆن» وەك تۆ سۆشیالیستێکی تیئۆریکار.

مارکس: مەبەستت لە سۆشیالیستێکی تیئۆریکار چییە، تێناگەم، بەلام بەبێ دوودڵی دەڵێم، کە بە ئەندازەی تۆ شۆڕشگێڕێکی چالاکم.

باکونین: مارکسی خۆشەویست مەبەستم بێڕێزیکردن نەبوو، هەروەها ئەوەم لە یادە کە بە هۆی هانابردنت بۆ دەمانچە لە دانشگەی «بۆن» دەرکرای و بەم پێیە بۆ شۆڕش سەربازێکی باش دەبیت. بەمەرجێك کە بتوانم لە پەرتووکخانەکەی مۆزەخانەی بریتانیا ڕاتکێشمە نێو سەنگەرەکان. ئەوەی کە نێوی تۆم وەك سۆشیالیستێکی تیئۆریکار برد، مەبەستم ئەوە بوو کە تۆش وەك «پرۆدۆن» تیئۆریکاری و من هەرگیز وەك تۆ یا ئەو ناتوانم نامەی فیلۆسۆفیانەی درێژ و پەرتووکی قەبە بنووسم. توانایی من لە ئاست نامیلکەیەکدایە.

مارکس: تۆ پیاوێکی خوێندەواری و نابێت وەك «پرۆدۆن» ساویلکانە بنووسی.

باکونین: ئەوە ڕاستە کە «پرۆدۆن» کەسێکی گوندییە و خۆفێرگەرە و من کوڕی موڵکدارێك، بەلام پێم وایە ئەوەی مەبەستی تۆیە ئەوەیە کە من لە دانشگەی بەرلین فیلۆسۆفی «هێگل»م خوێندووە.

مارکس: باشترین خوێندنت کردووە و من لە سۆشیالیستێکی ڕۆشنبیری وەك تۆ لەوە زیاترچاوەڕوانیم هەیە، کە لە سەنگەرەکاندا تفەنگ بدات بە کۆڵیدا یا تالاری ئۆپێرای «درێسدن» بسووتێنێت.

باکونین: مارکس، شەرمەزارم دەکەیت. من بەخۆم تالاری ئۆپێرام

نەسووتاند و لەڕاستیدا من لە درێسدن مەبەستی ئاژاوەنانەوەم نەبوو. دەبێت ڕاستی شتەکەت لە یاد بێت، کە ئەنجومەنی زاکسن «Sachsen» دەنگی بە پێکهێنانی میرییەکی فیدراڵی لە ئاڵمانیا دا و لەبەر ئەوەی کە پاشای « زاکسن » دژی هەر جۆرە یەکێتییەك بوو، ئەنجومەنەکەی هەڵوەشاندەوە. خەڵکی کە سوکایەتییان بەرامبەر کرابوو لە مانگی ئایاری هەمان ساڵدا لە شەقامەکانی «درێسدن»دا سەنگەریان گرت و ڕابەرانی ئەنجومەن کە بۆرژوایانی ئازادیخواز بوون، چوونە نێو تەلاری شارەوانی و میریی کاتییان ڕاگەیاند.

مارکس: لەو بڕوایەدام، کە بۆ کەسێکی وەك تۆ کە دژی هەر جۆرە میرییەکە، ڕووداوێکی دڵخۆشگەر بووبێت.

باکونین: ئیتر خەڵك چەکداربوون و دژی پاشا ڕاپەڕین. لەبەر ئەوەی کە منیش لە درێسدن بووم، خۆم نایە پێناو شۆڕش. هەرچۆن بوو شارەزایی سەربازیم هەبوو و ئازادیخوازانی زاکسن هیچ جۆرە زانیارییەکیان لەمەڕ چەکداری نەبوو، من لەتەك چەند ئەفسەرێکی پۆلۆنی ستادی فەرماندەیی هێزەکانی شۆڕشمان ڕێکدەخست.

مارکس: سەربازانێکی بەختەوەر بوون، هەرچەندە بۆ تۆ سەرەنجامێکی خۆشی نەبووە.

باکونین: ڕاست دەکەیت. چەند ڕۆژ درێژەی نەکێشا و پاشا هێزی یارمەتیدەری لە پروسەکان وەرگرت و ئێمە بەچۆڵکردنی درێسدن ناچار بووین. بەو جۆرەی کە وتت هەندێك لە دۆستانی ئێمە، تالاری «ئۆپێرا»یان ئاگر تێبەردا، بەڵام من پێم وابوو تەلاری شارەوانی کە بەخۆمان تێیدا بووین، بتەقێنینەوە، بەڵام پۆلۆنییەکان لەو ناوە نەمان و «مونێر»یش کە لە دواییین ئازادیخوازانی «زاکسن» بوو بڕیاری

گواستنەوەی میری بۆ کێمنیس «Chemnitz» دابوو و من لەبەر ئەوەی کە نەمتوانی بەجێی بهێڵم، وەك بەرخێك بۆ سەربڕین درام بەزەویدا. لە «کێمنیس» سەرۆکی شارەوانییەکەی ئێمەیان لەنێو جێگەدا دەستگیرکرد.

مارکس: بەو جۆرە ڕەوانەی زیندان کرایت. لەپێناو یەکێتی ئاڵمان و لەبەر ئەوەی کە بە زۆر دەتویست میرییەکی ئازادی بۆرژوازی پێك بهێنیت. بەڕاستی گاڵتەجارییە.

باکونین: بۆی هەبوو کە من تەنانەت لەبەر ئەو پرسە لە سێدارە بدەن، بەڵام هەنووکە ژیرترم و لە تۆوە زۆر شت فێربووم. من ساڵی 1848 دژی تۆ بووم، بەڵام هەنووکە دەبینم کە ڕاستت دەکرد. بەداخەوە مەشخەڵی شۆڕشەکانی ئۆروپا منیان فرەتر بەرەو خاڵە نیگەتیڤەکانی شۆڕش ڕاکێشکرد تاوەکو خاڵە پۆزەتیڤەکانی.

مارکس: خۆشحاڵم کە ئەم ساڵانە پەیبردن و هزرانێکی سوودبەخش بوون بۆت.

باکونین: لەتەك ئەوەشدا هێشتاکە، لە شتێکدا من ڕاستم دەکرد. من وەك سلاڤییەك خوازیاری ئازادی و ڕزگاربوونی نەژادی سلاڤی لەژێر چەپۆکی ئاڵمان بووم و لەو ڕێگە شۆڕشگێڕانەوە کە بەڕوخانی ڕژێمە هەنووکەییەکانی ڕوسیە، نەمسا، پروس و تورکیە و سەرلەنوێ ڕێکخستنەوەی خەڵك لە ژینگەیەکی تەواو ئازاد کۆتایی دەهات، دەگەڕام.

مارکس: کەواتە هێشتاکە بیر لە یەکێتی سلاڤەکان دەکەیتەوە و هێشتاکە هەمان ڕوسە نیشتمانپەروەرەکەی «پاریس»ی.

باكونین: مەبەستت لە ڕوسێکی نیشتمانپەروەر چییە؟ ئایا هێشتاکە پێتوایە کە من سیخوری دەوڵەتی «ڕوسیە»م؟

مارکس: من هەرگیز وەها بیرکردنەوەیەکم نەبووە و یەکێك لە بەڵگەکانم ئەم سەردانییەی ئەوڕۆکەیە، تا پاشکارایی هەر جۆرە گومانێك لەبارەی ئەو بۆچوونە خراپە، بسڕمەوە.

باکونین : بەڵام ئەم بەسەرهاتە بۆ یەکەم جار لە ڕۆژنامەی ڕاینی نوێ«Neue Rheinische Zeitung»دا کە تۆ سەرنووسەری بوویت، بڵاوکرایەوە.

مارکس: من پێشتر ئەم بابەتەم ڕوونکردووەتەوە. بەسەرهاتەکە لەوێوە دەستی پێکرد، کە هەواڵنێرەکەمان لە پاریس پێیراگەیاندین، کە جۆرج ساند «George Sand» وتوویەتی تۆ سیخوری ڕوسیت. دواتر ئێمە بە درۆخستنەوەی هەواڵەکەمان لەلایەن «جۆرج ساند» و خودی تۆوە بەدوورودرێژی بڵاوکردەوە. ئێمە بێجگە لەمە کارێکی ترمان لەدەست نەدەهات. خودی منیش چەندین جار ئەفسوسی خۆمم لەو بارەوە دەربڕیوە.

باکونین: سەرەڕای ئەوەی کە دەزانیت، لە زیندانی «نەمسا»وە بۆ زیندانی تاکەکەسی لە ڕوسیە و دواتر بۆ «سیبیریا» دوورخرامەوە، لەتەك ئەوەشدا تا هەنووکەش نەتتوانیوە ئەم پاگەندەیە لەنێوبەری. تۆ هەرگیز زیندانی نەکراوی و واتای زیندەبەچاڵکردن نازانیت. ئەوەی کە هەر ساتێك لە شەووڕۆژ ناچاری بەخۆت بڵێیت من کۆیلەم و لەنێو چووم. ئەوەی کە لێوانلێو بیت لە ئازایەتی و فیداکاری بۆ ئازادی، بەڵام گشت ئەڤین و هۆگری خۆت لە چواردیوارییەکدا بەند ببینی. ئەمانە هەموو بەرادەیەکی زۆر هەراسانگەرن چ بگات بەوەی کە پاش

ئازادبـــوون لـەتـەك ئەوە ڕووبەڕوو بیــت، کە مــۆری ســـیخوریکردن بـــۆ دژەخونێك کە تۆی زیندانـی کردووە، لـە نێوچەوانت درابێت.

مارکس: بەڵام چیتر هیچ کەس باوەڕ بەو بەسەرهاتە ناکات.

باکونین: بەداخەوە، لە لەندەن دووبارە ئەو پاگەندەیە بڵاو بـووەتـەوە و لە یەکێك لە ڕۆژنامەکانی دەنیس ئورکەهـارت «Denis Urquhart» کە یەکێکە لە هاوەڵە ئینگلیزەکانی تۆ، چاپ کراوە.

مارکس: «ئورکەهارت» مرۆڤێکـی سـەیرە. هەر شتێك کە سـەرچاوەیەکی تـورکی هـەبێـت، خۆشـی دەوێـت و ڕکـی لـە هـەر شـتێکە کە ڕوسـی بێـت. بـەگشتـی سەری لێشێواوە.

باکونین: بەڵام تۆ بۆ ڕۆژنامەکەی وی وتار دەنووسیت و لـە بـەرنـامـەکـانـی ویدا بـەشداری دەکـەیت.

مـــــارکس: ئەو مرۆڤێکـــــی سەیروســـــەمەرە و لـەبـەردڵانـە، لـەبـەر ئـەوەی لـەبـارەی پالمێرسـتۆن «Palmerston» لـەتـەك مـن هــاوڕا بــوو یــا وای دەردەبڕێت، بۆیە بوار بـۆ بڵاوبـوونـەوەی نووسینـەکانم دەرەخسێنێت. لە ڕاستیدا جۆرێك لـە پاگەندەیە و وەك ڕۆژنامەی نیویۆرك تریبـون «New York Tribune» زۆر کـەم پارەش دەدات. هەرچۆن بووە، ڕێم بدە دڵنیات بکەم، تازەبوونەوەی پاگـەنـدەی گـەمژانـەی سیخوڕی تـۆ بـۆ ڕوسیە، منـی لە خۆت فرەتر هەراسان کـردووە. هیـوادارم مـۆڵـەتم بـدەیتـێ جـارێکی تـر لـەبـەر دەسـتبوونم لـە بلاوکـردنـەوەی ئـەم پاگـەنــدەیـەدا، داوای لێبـوردن بکەم. هەرگیز لـە ئـەفسوس خواردن بۆ ئـەم پرسە خۆم نـابوێرم.

باکونین: مارکس، داوای لێبوردنی تۆ پەسەند دەکەم.

مارکس: بەڵام دەبێت هاوەڵانە لەتەك تۆدا لەسەر پرسێك بدوێم، ئەویش یەکگرتنی سلاڤەکانە کە لە بەرژەوەندی سۆشیالیزمدا نابینم و تەنیا دەبێتە ئامرازێك بۆ بەرەوپێشچوون و فراوانبوونی دەسەڵاتی ڕوس لە ئەوروپا.

باكونين: یەکێتی سلاڤەکان لە جۆرە دیموکراتییەکەی بەشێکە لە بزاڤی ئازادیبەخشی ئۆروپا.

ماركس: قسەی پوچ، قسەی پوچ.

باكونين: مارکسی خۆشەویست بیسەلمێنە کە قسەی پوچە. چە بەڵگەیەکت هەیە؟

ماركس: کاتی گونجاو بۆ یەکگرتنی سلاڤەکان سەدەکانی هەشت و نۆ بوون، کە سلاڤەکانی باشووری ئۆروپا، سەراپای پۆلۆنیا و نەمسایان داگیر کردبوو و بەڕادەیەکیش هەڕەشەیان لە تورکیەی ئەو کاتە دەکرد. ئەگەر ئەوان لەو سەردەمەدا، کاتێك کە دوژمنانی ئەوان واتە ئاڵمانەکان و پۆلۆنییەکان یەکتریان پارچە پارچە دەکرد، نەیانتوانیبێت بەرگری لە خۆیان بکەن و ڕزگاریان ببێت، چۆن دەتوانرێت چاوەڕوانی هەبێت کە پاش هەزار ساڵ کۆیلەتی و لەدەستدانی نەتەوایەتی، ئەم کارە جێبەجێ بکرێت؟ نزیکەی هەموو ولاتە ئۆروپییەکان لەم کەمایەتییە سەیروسەمەرانە و پاشماوانەی ڕابوردوویان تێدایە، کە لەلایەن نەتەوە فەرمانڕەواکانەوە دواخراون. لەوانەیە لەبیرت بێت کە هێگڵ «Hegel» ئەوانە بە تڵپە ڕەچەڵەك نێو دەبات.

باكونين: کەواتە تۆ ئەم خەڵکانە پەست و ناپەسەند دادەنێیت و مافی

ژیانیان پێ ڕەوا نابینیت.

مارکس: من لە زمانی مافەکان تێناگەم. بوونی وەها خەڵکانێك بۆ خۆی نـــاڕەزایەتییە بەرامبەر مێـــژوو و لەبەر ئەوەیە کە ئەوان هەمیشـــە دواکەوتوون. بەڵگەش بۆ ئەمە سەرنجی پشتیوانی گالەکانی سکۆتلاند «Scotland galleries» لە «ستوارتس Stuarts» لە 1640 - 1745؛ برێتۆن «Bretons»ەکان لایەنگرانی باربۆن «Bourbon»ەکان 1792-1800؛ باسکەکان «Basques» لە ئەسپانیا یا نەمسا «Austria» لە 1848دا. ئەو کـــاتە چ کەســـانێك شۆڕشـــیان کـــرد؟ ئاڵمانەکـــان و پۆڵۆنییەکان، وە کامە خەڵك چەکی پێویستیان بۆ تێکشکانی شۆڕش خستە بەردەست کۆنەپەرستانی نەمسا؟ سلاڤەکان، سلاڤەکان لەتەك ئیتالییەکان جەنگین و بەنێوی پاشا هابسبورگ «Habsbourg»ەوە «ڤییەنا»یان داگیر کرد. هێزە سالاڤەکان، «هابسبورگ»یان لەسەر تەختی دەسەڵات دانایەوە.

باکونین: سروشتییە کە لە سوپای ئیمپراتۆردا، سلاڤەکانیش بەشدارن، بەڵام دەبێت بزانی کە بزووتنەوەی پان- سلاڤەکان دیموکراتیك بوو و پەیگیرانە لەسەر ئەوە سوورە کە لەتەك «هابسبورگ»ەکان، «رومانۆڤ Romanovs»ەکان و هۆهینزۆلێرن «Hohenzollern»ەکان وەك یەك دژایەتی بکات.

مارکس: بەڵێ من ڕاگەیاندنەکانی ئەنگۆم خوێندوونەتەوە و دەزانم دەتانەوێت چی بکەن.

باکونین: بەم پێیە دەزانیت کە چیم وتووە. لەنێوبردنی گشت سنوورە دەستکردەکان لە ئۆروپا و پێکهێنانی سنوورگەلیك کە لەسەر بناخەی خواستەکان و فەرمانڕەوایی خودی خەڵکن.

مـارکس: لـه ڕواڵـەتـدا زۆر بـاش دیـارە، بـەڵام گـرفتە کـەتوارییەکـانی جێبەجێکردنـی وەهـا بـەرنـامـەیەك لـەبـەرچـاو نـاگریت، کە پلـەبـەنـدی جیـاوازی پێشـکـەوتن و شارسـتانییەتی خـەڵکـی وڵاتە جیاوازەکـانی ئۆروپایە.

باکونین: من هـەمیشە گرفتـەکان لـەبـەرچـاو دەگـرم و بـۆ لـەناوبردنیشیان پێشنیارم کـردووە، کە فیدراسیۆنیك لـەم وڵاتـانە پێك بێت. سلاڤییەك لـەتـەك ئاڵمانییەك یا پۆڵۆنییەك دوژمنی باوککوشتـەی یەك نین و ئێمە لـەسەر بنـەمای برایەتی، یەکسانی و ئازادی، دەستی یەکێتییان بۆ درێژ دەکەین.

مارکس: بەڵام ئـەمانە هـەموو قسـەن و ڕاسـتی شتێکی تـرە. ڕاستییەکـەی ئـەوەیە کە بێجگە نـەژادی خـوت و پۆلۆنییەکـان و لـەوانەشـە سلاڤییەکانی تورکیە، سلاڤییەکانی تر بـەهیچ شێوەیەك داهاتوویەکیان نییە، لـەبەر ئـەوەی مـەرجی مێژوویی، جوگرافیایی، ئابووریی، ڕامیاریی و پیشەسازیی پێویست بۆ سـەربەخۆییان نییە و هـەروەهـا شارسـتانییان نییە.

بـاکونین: ئەی ئاڵمانـەکـان هـەیـانـە. ئایـا پێتـوایە شارسـتانی گـەورەی ئـەوان ڕێگە بە ئاڵمانـەکـان دەدات، کە ئۆروپـا بـخـەنـە ژێـر چـەپـۆکی خۆیان و هـەموو تاوانێك ئـەنجام بدەن؟

مارکس: کامە تاوان؟ تا ئێستاکە هـەرچییەکم لە مێژوودا خوێنـدووەتـەوە، تـەنیـا تـاوانێـك کە ئاڵمانـەکـان و پۆڵۆنییەکـان بـەرامبـەر سـلاڤەکان کردوویـانە، بەرگرتـن بـووە لـەوەی کە ببنە تـورك. ئـەگـەر ئـەو وڵاتـە بچووك و پرشوبڵاوانە لە دژی دوژمنـی هاوبـەشییان یەکیـان نـەگرتایە، تووشی هیچ بـەڵایەك نـەدەبوون.

باكونين: وەك هاوپەیمانێك پارێزگارییان لێنەكراوە، بەڵكو سوكایەتی و بەهرەكێشییان بەرامبەر كراوە.

ماركس: لەوانەیە لەو نێوەدا چەند گوڵێك لەژێر پێدا هەڵوەری بن، بەڵام بەبێ زۆر و توندوتیژیش هیچ شتێك لە مێژوودا بەدەست نایێت.

باكونین: هەمیشە وەك ئاڵمانییەكی تەواو قسە دەكەی.

ماركس: بەپێچەوانەوە، من هەمیشە دژایەتی دەمارگیری نەتەوەیی ئاڵمانەكانم كردووە. من هەمیشە وتوومە كە ئاڵمان لەچاو وڵاتە مێژووییە گەورەكانی وەك ئینگلاند و فەرەنسە دواكەوتووە، لەبەر ئەوەی كە بەرامبەر بە نیشتمانی خۆم هەستەوەر نیم، بۆیە هەستی خۆشباوەڕانەی سلاڤەكانیشم پێ باش نییە.

باكونین: لەوانەیە هەر لەبەر ئەمەش لایەنگریت لە جەنگی پروس و دانیمارك كردبێت.

ماركس: من لەبەر هەمان هۆ كە لایەنگریم لە جەنگی فەرەنسەییەكان لە جەزائیر كرد، لایەنگریشم لە جەنگی پروس دژی دانیمارك كرد. بەرفراوانی پەرەسەندنی پیشەسازی سەرهەڵدانی سۆشیالیزم خێراتر دەكات.

باكونین : تێڕوانینی من بەرامبەر ئاڵمان، تێڕوانینێكە كە « ڤۆڵتێر Voltairer» دەربارەی خوا هەیبوو. واتە ئەگەر بوونی نەبووایە دەبوو دروستی بكەین. بۆ زیندووهێشتنەوەی یەكێتی سلاڤەكان، هیچ شتێك لە نەفرەت لە ئاڵمانەكان كاراتر نییە.

ماركس: ئەمە بۆ خۆی بەڵگەیەکی ترە کە یەکێتی سلاڤەکان کە تۆ مەبەستە، کۆنەپەرستانەیە. چونکە لەبری نەفرەت لە دوژمنی ڕاستەقینەیان واتە بۆرژوازی خەڵکی فێری ئەوە دەکەیت کە قینیان لە ئاڵمانەکان بێتەوە.

باکونین: ئەم دووانە دەست لەناو دەستی یەك دەڕۆنە پێشەوە و ئەمەش بەڵگەی پێشکەوتنێکە کە بەرامبەر نیشتمانپەروەری کرچوکاڵی سەردەمی لاوێتی لە مندا بەرهەم هاتووە. تێڕوانینی ئێستەی من ئەمەیە کە ئەگەر زۆرینەی خەڵك لە خوێندن و پەروەردە، نان و ڕۆژانی پشوو بێبەش بن، بۆ ئەوان ئازادی لە درۆیەك زیاتر نییە.

ماركس: من هەروەك خۆت دەزانی بە دۆستی خۆمت دەزانم و ئەوەش کە تۆ بە سۆشیالیست بزانم هیچ گومانێکم نییە، سەرەڕای ئەوەی ...

باکونین: سەرەڕای ئەوەی چی؟

ماركس: ئەوەی کە هۆگریت بۆ ڕامیاری نییە.

باکونین: من بەدڵنیاییەوە خۆشم لە پارلەمانەکان، پارتەکان، دەستەی دامەزرێنەران و ئەم جۆرە دامەزراوانەی نوێنەران نایێت. مرۆڤایەتی لەدووی دونیایەکی باشتر وێڵە. دونیایەکی نوێ، بەبێ یاسا و بەبێ میرییەکان.

ماركس: واتە ئەنارکی.

باکونین: بەڵێ، ئەنارکی، ئێمە دەبێت سەراپای ڕژێمە رامیارییەکان و مۆراڵەکانی ئەورۆکەی کۆمەڵگە لەسەرەوە تا خوار تێك بدەین.

دەستاودەسکردنی ئەو دەزگایانەی کە هەن، هیچ دەردێك چارەسەر ناکات.

مارکس: من ئارەزووی لەنێوبردنیانم نییە و تەنیا دەڵێم کە دەبێت کارگەران بیانخەنە ژێر ڕکێفی خۆیانەوە و دواتر بیانگۆڕن.

باکونین: ئەوانە دەبێت بەتەواوی لەنێو بچن، دەوڵەت خواست و توانایی و لێهاتوویی ئێمە لەنێودەبات و یەکەمین بنچینەی هەر سۆشیالیزمێکی کەتواری هەڵگێڕانەوەی کۆمەڵگەیە.

مارکس: ئەمە پێناسەیەکی سەیر و سەمەرەیە بۆ سۆشیالیزم.

باکونین: من ئەوەندە هۆگریم بۆ پێناسەکان نییە و لەم ڕووەوە لەتەك تۆدا جیاوازیم هەیە. من باوەڕم بەوە نییە کە سیستەمێکی ئامادە و لەبەردەست بتوانێت ڕزگارگەری دونیا بێت. من هێشتاکە سیستەمێکم نییە و بەدوایدا دەگەڕێم. من فرەتر باوەڕم بە غەریزە هەیە تا ئەندێشە.

مارکس: بەڵام بەبێ بەرنامە ناتوانیت سۆشیالیست بی.

باکونین: هەڵبەتە بەرنامەم هەیە و ئەگەر حەز دەکەی خاڵ بە خاڵ بەرنامەی خۆمت بۆ ڕوون بکەمەوە. یەکەم، هەر جۆرە یاسا و بڕیارێکی دەستکردی مرۆڤ وەلا دەنێم.

مارکس: بەڵام بەبێ یاسا ناکرێت. چونکە جیهانی هەستیش یاسای خۆی هەیە.

باکونین: هەڵبەتە ناتوانرێت یاساکانی سروشت وەلا بنرێن. لەوەشدا لەتەك تۆدا هاوڕام، کە مرۆڤ بەهوشیاری و دەرککردنی یاساکانی سروشت کە بەسەر دونیای هەستیدا زاڵن، ئازادییەکی فرەتر بەدەست بهێنێت. مرۆڤ ناتوانێت لەدەست سروشت قوتار بێت و هەوڵدان بۆ کارێکی وەها بێسەرئەنجامە، بەڵام ئەوەی کە من پێشنیاری دەکەم هەڵوەشاندنەوەی گشت یاسا دروستکراو و دانراوەکانی دەستی مرۆڤن، لەوانە یاسا ڕامیارییەکان و یاساکانی دادگەری.

مارکس: هەر بەڕاست پێتوایە کە کۆمەڵگە نابێت هیچ یاسایەك بەسەر تاکەکانی خۆیدا بسەپێنێت؟

باکونین: کۆمەڵگە نابێت پێویستی بە سەپاندنی یاسا هەبێت. مرۆڤ بوونەوەرێکی کۆمەڵایەتییە و لەتەك بوونەوەرێکی دڕندەدا جیاوازە. هەلبەتە لە کۆمەڵگە سەرمایەدارییەکاندا کە کێبڕکێ و موڵکایەتی بوونیان هەیە و کەسەکان لەبەرامبەر یەکدی دەوەستنەوە، پێویستیان بە یاساگەلێك دەبێت. لەبەر ئەوە بەبێ ئازادی، سۆشیالیزم نایێتە دی.

مارکس: من هەرگیز لایەنگری لە سۆشیالیزم بەبێ ئازادی ناکەم.

باکونین: بەڵام مارکسی خۆشەویست تۆ ئەم کارەت کردووە، چونکە خوازیاری دیکتاتۆری پڕۆلیتاریای.

مارکس: دیکتاتۆری پڕۆلیتاریا بەشێکە لە ئازادی و ئازادیگەری.

باکونین: کاتێك کە لە ئازادی دەدوێین، لە خەیاڵی خۆمدا تەنیا جۆرێك ئازادی کە شایستەی ئەم ناوەیە، لەبەرچاو دەگرم. ئازادییەك کە تێیدا لێهاتوویە هزری و ماددییەکان کە لە پێکهاتەی هەر مرۆڤێکدا هەن،

بەرەو پێگەیین پەروەردە بکات. ئازادییەك کە هیچ سنووربەندییەك بێجگە لەوەی کە سروشتی مرۆڤ پێکدەهێنێت، پەسەند ناکات و دواجار مەبەست لە ئازادی، ئازادییەکە کە لەبری ئەوەی کە ئازادی کەسانی تر سنووربەندی بکەن لەتەك ئازادی هەمووانـدا تەبا دەبێ و پەرە دەسێنێت. مـن بیـر لە ئازادی دەکەمەوە کە بەسـەر هێـزی دڕنـدە و بنەماکانی ئۆتورییەگەریدا سەردەکەوێت.

مارکس: گوێم لە قسەکانت بوو، بەڵام نازانم چۆن لێکیان بدەمەوە. تەنیا خاڵێك دەخەمە ڕوو و ئەوەش ئەوەیە کە بەبێ بنەمای ئۆتوریتە یارمەتی بەدەرکەوتنی سۆشیالیزم ناکرێ یا لە ڕامیاریدا دەستکەوتت نابێت.

باکونین: سۆشیالیزم پێویستی بە بنەمای ڕێکوپێکی هەیە نەك ئۆتوریتە. ئەم ڕێکوپێییەش نەك لە دەرەوە بەڵکو بەهۆی ڕێکوپێکی کەسی و دڵخوازییەوە کە هیچ جۆرە ناکۆکییەکی لەتەك بنەمای ئازادیدا نییە، دێتە دی.

مارکس: لەوە دەچێت لەمەڕ شۆڕشەکانت هیچ ئەزموونت وەرنەگرتبێت. وەها بزووتنەوەگەلێك بەبێ بنەمای ئۆتوریتە پێناگەن. تەنانەت لە سوپای ئەنارکیستیشدا پێویستمان بە ئەفسەران دەبێت.

باکونین: ئەوە ئاساییە کە لە کاتی جەنگدا، ئەرك و ڕۆڵەکان بەپێی لێهاتوویی کەسەکان لە ڕووی هەڵسەنگاندن و بڕیاردانی گشت بزاڤەکەدایە، لە نێوان ئەواندا دابەش دەکرێت. هەندێك کەس فرمان دەدەن و هەندێك فەرمان جێبەجێ دەکەن، بەڵام هیچ ئەرکێك جێگیر نییە و هەمیشەیی نابێت. پلەبەندی بوونی نییە و فەرمانـدەرانی ئەوڕۆکە لەوانەیە فەرمانبەرانی سبەینێ بن. هیچ کەس بەرامبەر بە

کەسێکی تر بەرز ناکرێتەوە و ئەگەر وەك کاتیش پێویست بێت، دواتر دەگەڕێتەوە دۆخی جاران. وەك شەپۆلی دەریا کە دواجار دەگەنە ڕادەی هاوئاستییەکی شایستە.

مارکس: زۆر باشە باکونین، ئەگەر تۆ دان بەبوونی ڕابەری و فەرماندەیی لە جەنگدا دەنێیت، لەم بارەدا ناکۆکیمان نییە. من بۆخۆم هەمیشە وتوومە کە دیکتاتۆری پرۆلیتاریا تەنیا لە قۆناخە سەرەتاییەکانی سۆشیالیزمدا پێویستە و هەر کە کۆمەڵگەی بێچین لەسەر پێ بوەستێت، پێویستییەك بەدەوڵەت نییە و بەقسەی هاوکارم ئەنگلس، دەوڵەت گۆڕ بەگۆڕ دەبێت.

باکونین: لە «مانیفێستی کۆمونیست»دا کە تۆ و ئەنگلس نووسیوتانە، قسە لەسەر لەنێوچوون نەکراوە، هەرچۆن بێ نامیلکەیەکی زۆر باشە و ئەگەر پێم باش نەبووایە وەرم نەدەگێڕایە سەر زمانی ڕوسی. ئاساییە ئەم ڕاستییە هەر لەجێی خۆیدایە، کە لە دە خاڵێك کە وەك بەرنامەی سۆشیالیستی لەو نامیلکەدا دیاریتان کردوون، نۆ جار پێداویستی گەورەتربوونی دەوڵەتی بەرجەستە کردووە و لەو بەرنامانەدا دەوڵەت خاوەنی ئامرازەکانی بەرهەمهێنانە، بازرگانی و بانکداری کۆنترۆڵ دەکات، کاری کردووەتە زۆرەملێ، باج دەسێنێت و زەویوزارەکانی خستووەتە ژێر چنگی خۆی و پەیوەندییەکان (پۆست و تێلەفۆن و تێلەگراف)ی لەدەستدایە و فێرگە و زانستگەکانیش بەڕێوە دەبات.

مارکس: ئەگەر خۆشت لەم بەرنامەیە نایێت، سۆشیالیزمیشت خۆشناوێت.

باکونین: بەڵام ئەوە سۆشیالیزم نییە، بەڵکو شێوەیەکە لە بالایی دەوڵەتگەرایی، کە زۆر جێی سەرنجی ئاڵمانەکانە. سۆشیالیزم بریتییە

لە بەڕێوەبردنی پیشەسازی و کشتوکاڵ لەلایەن خودی کارگەرانەوە.

مارکس: دەوڵەتێکی سۆشیالیستی، دەوڵەتی پرۆلیتاریایە، هەردووکیان ڕاستەخۆ بەڕێوەبەرایەتی دەکەن.

باکونین: بەلام ئەمە بۆ خۆی نموونەیەکی بەرچاوە لە خۆشباوەڕی لە سیستەمی دیموکراسی بۆرژواکاندا، کە خەیاڵ دەکەن خەڵك دەتوانێت دەوڵەت کۆنترۆڵ بکات. بەپێچەوانەوە لە کرداردا ئەوە دەوڵەتە کە خەڵك بەڕێوە دەبات و هەرچەندە دەوڵەت بەهێزتر بێت، دەسەلاتەکەی لەناوبەرتر دەبێت. سەرنجی ڕووداوەکانی ئاڵمان بدە. بەو ڕادەی کە دەوڵەت گەشەی کردووە، سەراپای گەندەڵی سەرچاوەگرتوو لە ناوەندێتی دەسەڵاتەوە تەشەنەی کردووەتە ناخی تاکەکانی کۆمەڵگەوە، کە لەوانەیە ڕۆژگارێك ڕاستگۆترین و پاکترین کەسانی دونیا بوون. سەرباری ئەمە چەپاوڵگەرییەکانی سەرمایەداریش لەتەك خێرایی گەشەی دەوڵەتدا گونجاو و فراوان بوون.

مارکس: گەشەی چەپاوڵگەرییەکانی (انحصار) سەرمایەداری ڕێگە بۆ سەردەرهێنانی سۆشیالیزم خۆش دەکەن. هۆی ئەوەی کە ڕوسیە تا ئەو ڕادەیە لە سۆشیالیزمەوە دوورە، ئەوەیە کە تازە خەریکە لە دەرەبەگایەتی (فیئۆدالیزم) دەردەچێت.

باکونین: مارکس ئەزیزم، خەڵکی ڕوسیە واوەتر لە وێناکردنی تۆ لە سۆشیالیزمەوە نزیکن. جوتیارانی ڕوسی ڕێسای شۆڕشگێڕانەی خۆیان هەیە و بۆی هەیە ڕۆڵێکی گەورە لە ئازادکردن و ڕزگاری مرۆڤایەتیدا ببینن. شۆڕشی ڕوسی لە تایبەتمەندییەکانی خەڵکەکەیدا ڕیشەی هەیە. لە سەدەی هەڤدەدا گوندنشینانی باشووری خۆرهەلاتی راپەڕین و لە سەدەی هەژدەشدا پۆگاچێف «Pougatchev» هەڵچوونی جوتیارانی

لە دەوروبەری ڤۆڵگا «Volga» بۆ ماوەی دوو ساڵ پێشڕەوایەتی کرد. ڕوسەکان دەست لە یاخیبوون هەڵناگرن و لەو باوەڕەدان کە نەمامی پێشکەوتنی مرۆڤ بە خوێنی مرۆڤ ئاو دراوە. هەروەها دەست لە یاریکردن بە ئاگر هەڵناگرن و هەروا ئاگربەرانە مۆسکۆ بەمەبەستی تێکشکانی ناپلیۆن دیاردەیەکی تەواو ڕوسی بوو. لەم مەشخەڵانەدا بنەچەی مرۆڤ لە کۆتوبەندی کۆیلەتی ڕزگاری دەبێت.

مارکس: زۆر وروژێنەرانە بوو، بەڵام کەتواری شتەکە ئەوەیە کە سۆشیالیزم بە پەیدابوونی پڕۆلیتاریای هوشیارەوە پەیوەستە، کە تەنیا لە وڵاتە پیشەسازییەکانی وەك ئینگلاند، ئاڵمان و فەرەنسە بوونیان هەیە. لە بەراورد بە چینە کۆمەڵایەتییەکانی تر، کۆمەڵگەی دیهاتی کەمترین ڕێکخستن و ئامادەیی بۆ شۆڕش هەیە. دێهاتییەکان تەنانەت لە لۆمپن و پۆخڵەواتەکانی شاریش دواکەوتووترن و لە بەربەرەکان و ئەشکەوتنشینەکان دەچن.

باکونین: ئەمە نیشانی دەدات، کە چەند لەتەك یەك ناکۆکین. بە تێڕوانینی من گوڵی سەر سەبەتەی پڕۆلیتاریا لە توێژی کارگەران و پیشەوەرانی شارەزای کارخانەکان، کە لە ڕووی ڕامیاریشەوە نیوە بۆرژوان، کۆتایی نایێت. من وەها کەسگەلێکم لە بزاڤی کارگەرانی «سویسرا»دا دیتوون و دڵنیات دەکەمەوە کە لەتەك دەمارگیری جۆراوجۆری کۆمەڵایەتی و خواست و ڕەفتاری چینی نێوەنجی ئالودەن. تەکنیککاران کەمتر لە هەموو کارگەران سۆشیالیسترن، بەبڕوای من دەستەبژێرەکانی پڕۆلیتاریا، توێژە نەخوێندەوار و بێبەش و پڕجۆش و خرۆشەکانی کۆمەڵگەن، کە تۆ بە دێهاتی لۆمپن و خڵتە دەیان چوێنی.

مارکس: بەدڵنیاییەوە لە واتای کەتواری پڕۆلیتاریا تێنەگەیشتوویت. پڕۆلیتاریا، هەژار و نەدار نین. لە مێژوودا هەمیشە کەسانی هەژار

هەبوون، بەڵام پرۆلیتاریا لە مێژوودا دیاردەیەکی تازەیە. ئەوە هەژاری و جۆشوخرۆش نییە، کە کەسەکان دەکاتە پرۆلیتار، بەڵکو ئەوە نەفرەت و تووڕەیی ئەوانە بەرامبەر بۆرژوازی و ئازایەتی و خۆڕاگری و پێداگرییان بۆ کۆتاییهێنان بە وەها بارودۆخێك. پرۆلیتار کاتێك کە پەیدا دەبێت، ئەم تووڕەییە دەروونییە و هوشیارییەی خۆییەی لەمەڕ چینی کۆمەڵایەتی لەسەر هەژاری کەڵەکە دەبێت. پرۆلیتاریا چینێکی خاوەن ئامانجی شۆڕشگێڕانەیە، کە ئامانجی لەنێوبردنی واژەی چینی کۆمەڵایەتییە. چینێك کە هەموو مرۆڤەکان ئازاد نەکات، بەخۆی ناتوانێت ئازاد بێت.

باکونین: بەلام دەوڵەتە سۆشیالیستییەکەی تۆ چینەکان لەنێونابات، بەڵکو دوو گرووپی سەروەر و ژێردەست پێکدەهێنێت و میرییەك کە دێتە ئاراوە، فرەتر دەست لە کاروباری خەڵکیدا وەردەدات. لەلایەك ڕۆشنبیرانی دەستی چەپی و سەرکوتگەر، لووتبەرز و لەخۆبایی بە هوشیارییەوە فەرمان دەدەن و لەلاکەی ترەوە خەڵکانی ناهوشیار ملکەچی دەکەن و فەرمان دەبەن.

مارکس: یاسادانەران و بەڕێوەبەرانی دەوڵەتی سوشیالیستی لە هەلبژێردراوانی خەڵکی دەبن.

باکونین: ئەمەش لەو خۆشباوەڕییانەیە کە میری سەردەرکردوو لە هەڵبژاردنی گشتییەوە بە نوێنەری توانایی و خواستی خەڵکی بزانین. تەنانەت ڕوسۆ «Rousseau»ش پەی بە پوچی ئەم بیرکردنەوەیە بردووە. ئامانج و مەبەستی غەریزی دەستەبژێرانی فەرمانڕەوا هەمیشە لەدژی ئامانجە غەریزییەکانی خەڵکی ئاسایین و بەهۆی پێگەی باڵایان زۆر دوورن لەوەی کە وەك بەڕێوەبەری فێرگە (قوتابخانە)یەك یا ڕاهێنەرێك ڕەفتار بکەن.

مارکس: دیموکراسی لیبراڵی هەرگیز ناتوانێت کارێك بەرێتە پێشەوە، چونکە دەزگە ڕامیارییەکان هەمیشە لەژێر کارایی و هەژموونی دەسەلاتی دارایی بۆرژوازی دان.

باکونین: فشارگەلی تریش سۆشیال-دیموکراسی تووشی لادان و گیرۆدەبوون دەکەن. پارلەمانێك تەنیا پێکهاتوو لە کارگەران، لە هەمان کارگەران و سۆشیالیستانی سەرسەختی ئەوڕۆکە، شەوانە دەبێتە پارلەمانی پیاوماقولان و خانزادان. هەمیشەش هەر وابووە. گەر کەسانێك کە خوازیاری ئاڵوگۆڕی بنەڕەتی و پێکهاتەیین بخەێنە سەر تەختی دەسەڵات، خۆبەخۆ دەبنە کۆنەپاریز.

مارکس: وەها کارێك هۆی خۆی هەیە.

باکونین: گرنگترین هۆ ئەوەیە، کە دەوڵەتێکی دیموکراتیك بۆخۆی جۆرە ناکۆکییەکە، ئەوەی دەوڵەت، سەروەری و ئۆتۆریتە و دەسەڵاتی هەیە، کەواتە ڕێکخەری نابەرابەرییە. لەولاوە دیموکراسی ڕواڵەتێکی یەکسانی هەیە، بەم پێیە دەوڵەت و دیموکراسی ناتوانن پێکەوە هەڵبکەن. «پرۆدۆن Proudhon » ڕاستی وتووە، کە " دەنگ وەرگرتن لایەنی دژەشۆڕشی هەیە.

مارکس: ئەمە تەنیا نیوەی کەتوار و مێنتاڵی تێروانینی ڕۆژنامەنووسانەی «پرۆدۆن»ە. ئاساییە، ئەوە ڕاستییەکە، کە بەگشتی کارگەران بەهۆی فشاری هەژارییەوە بە ئاسانی دەکەونە ژێر کارایی پاگەندەی بۆرژوازییەوە و بە خراپ سوود لە دەنگدانیان وەردەگیرێت. بەڵام دەتوانریت بۆ ئامانجە سۆشیالیستییەکانیش لە ڕاپرسی گشتی سوود وەربگیردرێت. ئێمە دەتوانین بەچوونە بازنەی ڕامیاری، ئەوەی کە تەنیا لە ڕواڵەتدا دیموکراتیکە، لە ناوەڕۆکیشدا بکەینە دیموکراتیك.

هەرچەنـــد نـــاتوانین لە ڕێگەی چـــوونە پارلەمـــانەوە تەواوی ئامانجەکانمـــان بە دەســـت بهێنیـــن، بەڵام دەتـــوانرێت بەشـــێك لە ئامانجەکانی خۆمان بسەپێنین.

باکونین: هیچ دەوڵەتێك تەنانەت سوورترین کۆمار، ئازادی خواستراو بە خەڵك نادات و هەموو دەوڵەتێك، تەنانەت دەوڵەتە سۆشیالیستییەکەی تۆش لەسەر بنەمای زۆر جێگیر دەبێت.

مارکس: چ ڕێگەچارەیەکی ترت هەیە؟

باکونین: پەروەردە و ڕۆشنگەری.

مارکس: بەلام خەڵك نەخوێندەوارن.

باکونین: دەتوانرێت پەروەردە بکرێن.

مارکس: ئەگەر دەوڵەت نەبێت، کێ پەروەردەیان بکات؟

باکونین: کۆمەڵ، بەخۆی خۆی پەروەردە دەکات. بەداخەوە میرییەکانی جیهان، خەڵکیان لە وەها نەزانییەکدا ڕاگرتووە، کە نەك تەنیا بۆ مندالان بەڵکو بۆ هەموو خەڵکی پێویستە فێرگە بکرێتەوە. ئەم فێرگانە دەبێت لەهەر جۆرە ئۆتۆریتەگەرییەک دوور بن. ئەم فێرگانە بەو شێوە باوەی ئێستا نابن و خوێندکارانی بە ئەزموون لە هەمان کاتدا کە خەریکی فێربوونن، هاوکات فێرگەرەکانی خۆشیان فێردەکەن. بەم شێوە جۆرە پەیوەندییەکی هزری لەنیوانیاندا جێکەوتە دەبێت.

مـــارکس: زۆر باشـــە لانیکەم دان بە بـــوونی دوو دەســـتە فێرکـــار و

خوێندکاردا دەنێیت. لە سەرهەڵدانی کۆمەڵگەی سۆشیالیستیدا، من بەخۆم گرفتێك بەنێوی پەروەردە و فێرکردن نابینم.

باکونین: بەڵێ، یەکەمین پرس، سەربەخۆیی و ئازادی ئابوورییە و ئەوانی تر بە دوای ئەوەدا دێن.

مارکس: هیچ شتێك خۆبەخۆ ڕوو نادات، ئەگەر دەوڵەتی سۆشیالیستی دابینی نەکات. لەم بارەشەوە بەڵگەی مێژووی هەن، خوێندەوارترین خەڵکانی ئۆروپای ئەوڕۆکەیی واتە فەرەنسییەکان و ئاڵمانەکان، فێربوون و پەروەردەی خۆیان لە پای سیستەمێکی دەوڵەتی پەروەردە و فێربوونی گشتی دەزانن. لەو ولاتانەدا کە دەوڵەت فێرگە دروست ناکات، خەڵك نەخوێندەوارە و پەروەردە ناکرێت.

باکونین: فێرگە و زانستگە بەناوبانگەکانی ئینگلاند لەژێر کۆنترۆڵی دەوڵەتدا نین.

مارکس: بەڵام لەوە خراپتر لەژێر چەپۆکی کلیسای ئینگلاند دان، کە بەجۆرێك بەشێکە لە دەوڵەت.

باکونین: زانکۆگەلی زانستگەکانی کامبریج و ئۆکسفۆرد لەلایەن کۆڕی سەربەخۆ و پشتئەستوور بەخۆ لەلایەن زانستپەروەرانەوە بەڕێوە دەبرێن.

مارکس: لە شێوە ژیانی ئینگلیسی زۆر ئاگادار نیت. یاسایەکی پارلەمانی ئالوگۆڕی بنەڕەتی لە هەردوو زانستگەکانی «ئۆکسفۆرد Oxford» و «کامبریج Cambridge»دا کرد و بۆ بەرگرتن بە بەستەڵەکی هزری تەواویان، دەولەت ناچار بە دەستێوەردان بوو.

باكونین: بەڵام بوونی ئەم زانستگایانە بەڵگەی ئەوەیە کە زانستپەروەران بەخۆیان دەتوانن زانکۆکانی بەڕێوەبەرن و هۆیەکیش نییە بۆ ئەوەی کە کارگەران کارخانە و کێڵگەکانی خۆیان بەهەمان شێوە بەڕێوە نەبەن.

مارکس: بێگومان ڕۆژێك وەها شتگەلێك کەتواری دەبنەوە، بەڵام لەو ساتە سەردەمییەدا بۆ ئەوەی سیستەمێکی باشتر بێتەدی، دەبێت دەوڵەتێکی کارگەری جێگەی بۆرژواکان بگرێتەوە.

باکونین: لەم شتەدا لەتەك تۆدا ناکۆکم. تۆ لەو باوەڕەدای کە دەبێت کارگەران بۆ دەوڵەت گرتنەدەست ڕێکبخرێن، بەڵام من هەر ئەو ڕێکخستنە بۆ لەناوبردنی دەوڵەت و ئەگەر پێت باش بێت، بۆ سڕینەوەی ئاسەواری دەوڵەت دەمەوێت. تۆ دەتەوێت سوود لە دەزگە و ڕێکخستنە ڕامیارییەکان وەرگری، بەڵام من دەمەوێت کە خەڵك ئازادانە و خۆبەخۆ ڕێکخراو بن و یەکبگرن.

مارکس: مەبەستت لە یەکگرتووی خۆبەخۆ چییە؟

باکونین: بوونی کار بۆخۆی ڕێکخەرە. بەم شێوەیە یەکێتی بەرهەمێنەرانی ناوچە جیاوازەکان لەسەر بناخەی یارمەتیدان و بەتەنگەوەچوون بەیەکەوە پەیوەست دەبن و بۆخۆیان یەکەی گەورەتر پێکدەهێنن. هەڵبەتە سەرچاوە و خواستگەی دەسەڵات هەمیشە لە خوارەوە دەبێت.

مارکس: وەها پێشنیارگەلێك تەواو خەیاڵین و لەتەك ئەندێشەی سۆشیالیستە خەیاڵپەردازەکان جیاوازی نییە. هەموویان گەمژانەن و بەداخەوە بێزیانیش نین، چونکە تێگەیشتنی ساختەکراو لەمەڕ

سۆشیالیزم بڵاودەکەنەوە، کە بۆی هەیە جێگەی تێگەیشتنە ڕاستەقینەکان بگرنەوە. لەلایەکی دیکەوە بە وەلاڕێدابردنی ئاراستەکان لە خەباتی چینایەتیدا، لە دوارۆژدا کارایی کۆنەپارێزانە و کۆنەپەرستانەیان دەبێت.

باکونین: ناتوانرێت ئەم تۆمەتەم بخرێتە پاڵ، کە من سەرنجی خەڵك لە خەباتی ڕۆژانەی چینایەتیدا بەلاڕیدا دەبەم. هەروەها منیش وەکو تۆ لەو باوەڕەدام کە لە دونیادا تەنیا دوو بەرە هەن؛ بەرەی شۆڕشگێڕ و بەرەی دژەشۆڕش. سۆشیالیستە ئاشتیخوازەکان بەکۆمەڵگە هەرەوەزی و گوندە نموونەیەکانیان بەبەرەی دژەشۆڕشەوە پەیوەستن. ئەویتر بەرەی شۆڕشگێڕە، کە بەداخەوە بەسەر دوو گروپدا دابەش دەبێت، یەکێك ئاڵاهەڵگری سۆشیالیزمی دەوڵەتییە، کە تۆ نوێنەرایەتی دەکەی و ئەوانیتر سۆشیالیستە ئازادیخوازەکانن کە من یەکێکم لەوان. ئاساییە کە لایەنگرانی تۆ فرەتر لە ئاڵمان و ئینگلاندن، بەلام سۆشیالیستەکانی ئیتالیا و ئەسپانیا هەموو ئازادیخوازن. لەبەر ئەوە گرفتەکە ئەوەیە: کام ئاراستە لە بزاڤە جیهانییەکانی کارگەراندا زاڵ دەبن؟

مارکس: هیوادارم گروپی سۆشیالیستە ڕەسەنەکان نەك ئەنارکیستەکان.

باکونین: تۆ سۆشیالیزمەکەی خۆت بە ڕاست و ڕەسەن دادەنێیت، لەبەر ئەوەی کە لە سروشتی گەلیانەی دیکتاتۆری تێنەگەیشتوویت. تۆ ناچیتە سەر ئەو مەترسییەی کە بۆی هەیە کۆیلایەتی نوێ لە هەنگاوی دەوڵەتانی تردا سەرهەڵبدات.

مارکس: لەبەر ئەوەی پێتوایە، دەوڵەت هەمیشە ئامرازی دەستی چینە دەسەلاتدارەکانە بووە و هەمیشەش هەر وا دەبێت، بۆیە ناتوانی وێنای ئەوە بکەی، کە ئایا شێوەیەکی جیاوازتر لە دەوڵەت لە تواناندا نییە؟

باکونین: هەڵبەتە دەتوانم دەوڵەتێکی تەواو جیاواز وێنا بکەم، کە ناتوانرێت بە دەوڵەتی نێوی ببرێت. شتێك لەو جۆرەی کە «پرۆدۆن» پێشنیاری کردووە: جۆرێك لە نووسینگەی کار یا بانکی ناوەندی لە خزمەتی کۆمەڵگەدا.

مارکس: لەوانەیە دواجار ئەوە تەنیا شتێك بێت، کە کۆمەڵگەی سۆشیالیستی هەیبێت. سەردەمێك دێتە پێشەوە، کە میرایەتی بەسەر خەڵکدا شوێنی خۆی دەدات بە بەڕێوەبەرایەتی کاروبارەکان، بەڵام پێش ئەوەی دەوڵەت لەنێو بڕوات، دەبێت گەورە بێت.

باکونین: ئەمانە تەنیا لەیەك جیاواز نین، بەڵکو دژی یەکیشن.

مارکس: چی دەکەی، وەهایە. هەردووکمان فیلۆسۆفی «هێگل»مان خوێندووەتەوە. دەزانیت کە لۆژیکی مێژوو، لۆژیکی ناکۆکییەکانە. ئەوەی کە بەخۆی خۆی ڕەتدەکاتەوە.

باکونین: بابەتێکی باشە لە فیلۆسۆفی «هێگل»دا نەك لە مێژوودا. هەرگیز ناتوانرێت دەوڵەت بە گەورەکردنی، لەنێو ببرێت. من لایەنگری تۆم و هەرچەندە پیرتر دەبم، پشتبەستنم بە تۆ لەوەی کە شۆڕشێکی ئابووریت بەرێخستووە و کەسانی ترت لە دووی خۆت ڕاکیشکردوون، فرەتر دەبێت، بەڵام هەرگیز لەتەك پێشنیارە دەسەڵاتخوازانەکانی تۆدا، نە هاوڕام و نە سەرم لێیان دەردەچێت.

مارکس: ئەگەر تۆ ئەنارکیست بی، ناتوانیت پەیڕەوکەری من بی و لەوانەیە باشتر بێت کە هەڵەکانی تۆ هەژمار بکەم. یەکەم ئەوەی کە تۆ وەها قسە لەسەر ئۆتۆریتە دەکەی، کە وەك ئەوەی لە هەموو سەردەم و شوێنێکدا نادروست و هەڵەبێت. وەها هەڵهێجانێك ڕووکەشانەیە.

ئێمه له سەردەمی پشەسازیدا دەژین و کارخانەگەلێك كه تیایاندا سەدان کارگەر سەرپەرشتی ئامێره ئالۆزەکان دەکەن، شوێنی کارگەگەلی بەرهەمهێنەرانی تاکەکەسی دەگرنەوە. گەلکاری پابەندی ڕێکخستنه و ڕێکخستنیش ئۆتوریتە دەخوازێت. له سەدەکانی ناوەڕاستدا هەموو پیشەوەرێك دەیتوانی سەرکاری خۆی بێت، بەڵام له دونیای نوێدا دەبێت ڕێنوێنی و ئاراستکردن و گوێڕایەڵی و پاشڕەوی هەبن. ئەگەر مل به هیچ جۆره ئۆتوریتەیەك نەدەیت، دەبێت له ڕابوردوودا بژیت.

باکونین: بەڵام من لەتەك هەموو ئۆتوریتەیەك نەیار نیم. بۆ نموونه لەبارەی پێڵاو و چەکمەوە، من دەچمه لای پێڵاودوور. له پرسی خانووبەرەدا دەچمه لای تەلارساز و له پرسگەلی تەندروستیدا سەردانی پزیشك دەکەم. بەڵام هەرگیز ڕێگه نادەم، که پێڵاودوور یا تەلارساز یا پزیشك ئۆتوریتەی خۆی بەسەر مندا بسەپێنێت. من ئازادانه بیروباوەڕی ئەوان وەردەگرم و ڕێز بۆ زانیارییه تایبەتییەکانی ئەوان دادەنێم، بەڵام هاوکات ئەو مافه بۆ خۆم دەپارێزم، که بەرامبەریان ڕەخنه بگرم و ئەگەر بۆچوونەکانیان نەیانهێنامە سەر باوەڕهێنان، لەتەکیاندا پرسوڕا دەکەم و تێڕوانینەکانیان بەراورد دەکەم. لەبەر ئەوە دەزانم که هەمووان ئەگەری هەڵەکردنمان هەیه و هۆشی تەواو کەماڵ بوونی نییه و منیش وەك کەسانی تر ناتوانم هەموو شتێك بزانم. بەم جۆره لۆژیکێك زاڵ دەبێت، که هیچ ئۆتوریتەیەکی جیهانگر به جێگیر و پایەدار پەسەند نەکەم.

مارکس: بەڵام ئەگەر ئۆتوریته له ژیاری ڕامیاری و ئابووری دەرکەین، هەر کارێکیش، ئەگەر ئەنجام بدرێت، کارمەیسەری داخوازراوی نابێت. بۆ نموونه چۆن دەکرێت هێڵێکی شەمەندەفەر سەرپەرشتی بکرێت، ئەگەر کەسێکی خاوەن بڕیار ئامادە نەبێت تاوەکو لەمەڕ کاتی کەوتنەڕێی شەمەندەفەرەکان، ڕێکخستنی کەوتنەڕێی شەمەندەفەرەکان

و هیترەوە سەرپەرشتی بکات و بڕیار بدات؟

باکونین: کارگەرانی هێڵی شەمەندەفەر بەخۆیان چاودێر دەبن و سەرپەرشتیگەران و ئەوانی تر هەڵدەبژرێن و گوێرایەڵی فەرمانی وانیش دەبن. لەبارەی ئەوەی چ کەسێك کورەی لۆکۆمۆتیڤەکە پێبکات و کێ لە فارگۆنی پلە یەکدا گەشت بکات، پرسیارێکی سەرنجڕاکێشە، کە دەمەوێت لە هەر سۆشیالیستێك بکرێت. لە سۆشیالیزمە خوازراوەکەی مندا خەڵکی بەرێکەوتنی نێوان خۆیان، بەنۆرە کارەکان ئەنجام دەدەن و لە پشوودان لە فارگۆنی پلەیەکیش بەهرەمەند دەبن. بەڵام لە سۆشیالیزمی ئامانجدارانەی تۆدا هێشتاکە تونچی هەژاری لۆکۆمۆتیڤەکە درێژە بەکاری خۆی دەدات و لەبەرامبەردا بەڕێوەبەرانی دەوڵەتی سۆشیالیستی بە جگەرە گەلاییەکانیانەوە فارگۆنی پلە یەك داگیر دەکەن.

مارکس: گوێ ڕادێرە باکونین، هۆگری من بۆ دەوڵەت لە هی تۆ زیاتر نییە. هەموو سۆشیالیستەکان لەسەر ئەو وتەیە کۆکن، کە دەوڵەتی ڕامیاری هەر لەتەك سەرکەوتنی سۆشیالیزم پێداویستی نامێنێت و هەڵدەوەشێتەوە. بەڵام تۆ لەو باوەڕەدای کە دەوڵەتی ڕامیاری یەك شەوە هەڵدەوەشێتەوە و کارگەران بەبێ هیچ جۆرە ڕابەری، دیسپلین یا لێپرسراوەتییەك، بۆخۆیان وازیان لێبهێنرێت. کەتواری شتەکە ئەوەیە کە ئەنگۆ ئەنارکیستان هیچ بەرنامەیەکتان بۆ ئایەندە نییە.

باکونین: ئەمە لەبەر ئەوەیە، کە ئێمە بە وردی ناتوانین ئایەندە پێشبینی بکەین. سەراپای مێژوویەك کە هەیە، مێژووی جەنگی چینایەتییە، بەڵام ئایەندە تەواو جیاواز دەبێت، چونکە کاتێك کە پرۆلیتاریا ڕیشەی ستەمکاران هەڵدەکێشێت، تەنیا یەك چین دەمێنێتەوە و ئەگەر لە خۆڵەمێشی دەوڵەتی پێشین، دەوڵەتێکی نوێ

سەردەرنەهێنێت، خەڵکی توانای ئەوەیان دەبێت، کە کاروباری خۆیان لەسەر بنەمای هەرەوەزی و گەلکاری ئەنجام بدەن. لە ئابووری سۆشیالیستیدا بەرژەوەندی کەتواری مرۆڤەکان لەتەك یەکتردا ناکۆك نییە، بۆیە هیچ جۆرە پاڵنەرێکی ئابووریی بۆ هێرش و سەرەنجام پێداویستی بوونی ئۆتوریتەیەك بۆ سەقامگیرکردنی ئاشتی لەنێوان دوو هاوسێی ناکۆك نییە. هاوسێیانیش چیتر دوژمنی یەك نابن، بەڵام ئەوەی کە خەڵکی چۆن کاروباری خۆیان ڕێك دەخەن، شتێکە کە وردەکارییەکانی تەنیا پاش جێکەتەبوونی کۆمەڵگەی سۆشیالیستی لە توانادا هەیە. من پشت بە بەرنامەی ئامادەکراو نابەستم. کاتێك کە غەریزەی هاوکاری و هاودەردی مرۆیی شوێنی غەریزەی کێبڕکێ دەگرێتەوە، پرس و گرفتە هونەرییەکانی بەرهەمهێنان و دابەشکردن بەچاکەخوازی و بەڕێوەبەرایەتی خودی خەڵك چارەسەر دەبن.

مارکس: گرفت و پرسەکانی تۆ بەشێکیان دەروونی و ئاکاری و بەشێکیان ئاوەزیین. وا دێتە بەرچاو کە ئەم خراپ لێتێگەیشتنەت بۆ هاتبێتە پێش، کە دەوڵەت سەرمایە دێنێتە بوون و سەرمایەی سەرمایەدار لە سایەی سەری دەوڵەتەوە پەیدا دەبێت. وەها هەڵهێنجانێك بووەتە هۆی ئەوەی، کە هێندە سادە بیت، چونکە پێت وایە کە ئەگەر دەوڵەت نەمێنێت، سەرمایەداریش خۆبەخۆ لەنێو دەچێت، لە کاتێکدا کە ڕاستی شتەکە، پێچەوانەی ئەمەیە: بەو واتایەی کە ئەگەر سەرمایە نەبێت یا بەر بەقۆرخبوونی کەرەستەکانی بەرهەمێهێنان لە دەستی چەند کەسدا بگرین، ئیتر دەوڵەت بوونێکی خراپەکار نییە.

باکونین: بەڵام فیلۆسۆفیی بوونی دەوڵەت خراپەیە. هەموو دەوڵەتەکان ئازادییان تێدا نییە.

مارکس: بەڵام بە تێگەیشتنی توندڕەوانە و هەستێنیت لەمەڕ دەوڵەت،

زیان بە ئامانجی کارگەران دەگەیێنیت. تۆ تەنانەت سوود لە کارایی خۆت وەردەگریت و بەر بە بەشداری ئەوان لە هەڵبژاردندا دەگریت.

باکونین: من بە کارگەران دەڵێم، کە دەست بۆ کارێکی باشتر لە هەڵبژاردن بەرن. واتە جەنگین.

مارکس: تۆ پێش ئەوەی هیوای سەرکەوتن هەبێت، پێیان دەڵێیت بچنە پای جەنگ و ئەمە بۆخۆی جۆرێکە لە نالێپرسراوەتی. هەروا منیش هەنووکە پێت دەڵێم کە بەشێك لە کەموکورییەکانت ئاکارین و یەکێك لەوانە ئەوەیە کە ئارامت نییە. تۆ بەوەی کە لە سەنگەرەکاندا تەنانەت لەبەر هۆگەلێك کە باوەڕت پێیان نییە، تەقە بکرێت، خۆشحاڵ دەبێت، چونکە هەڵچوونەکانی تۆ هێور دەکاتەوە. تۆ هەرگیز خۆت بۆ چالاکییە ڕامیاریی و کەتوارییەکان تەرخان ناکەیت، چونکە ئەو کارگەلە پابەندی ئارامی، دیسپلین و بیرکردنەوەن.

باکونین: سەراپای تەمەنی من بۆ چالاکییە ڕامیارییەکان تەرخانە.

مارکس: ژیانی تۆ لەپێناو پیلانگێڕی ڕامیاریدایە، ئەوەش شتێکی ترە.

باکونین: تەواوی تەمەنی من لەنێو کارگەران، ڕێکخراوەکان، پاگەندە، فێربوون و .... بەسەر چووە.

مارکس: پەروەردەکردن بۆ چی؟

باکونین: بۆ شۆڕش. لەڕاستیدا من باوەڕم بەوە نییە کە کارگەران دەبێت وزەی خۆیان لە ڕێکخستن و دەزگە ڕامیارییە ساختەکان و لەناو میریی نوێنەراندا بەفیڕۆ بدەن.

مـــاركس: مـــن دەزانـــم ئـەم جــۆرە بیرکـــردنـەوانـە، لایـەنگریـــان لـەنێـــو پارێزەران، خوێندکاران و ڕۆشنبیرانـی «ئیتالیا» و «ئـەسـپانیا»دا هـەیـە، بـەڵام کـارگـەران ڕێگـە بـە خۆیـان نـادەن کـە کاروبـاری ڕامیـاریی وڵاتـی خۆیــان لــە دەرەوەی ئـەرکـەکـانـی خۆیـان دابنێــن. ئارەزوومـەنـدکردنـی کـارگـەران بـە بـەشـداریـنـەکردن لـە ڕامیاریـدا دەبێتـە هـۆی ئـەوەی کـە ڕوو لـە کـەشیش و کۆماریخوازە بۆرژواکان بنێن.

بــــاکونین: «مـــــاركس»ی خوشـەویســـــت، ئـەگـەر نووســـــینـەکانـی منـــت خوێندبنـەوە، ئـەوا باش دەزانیت کـە من بـەردەوام و بـە توندی دژی کلیسا و کۆماریخوازەکـــــان بـــــووم و لـەم بارەشـــــەوە بۆچوونـەکــــانـی تــــۆ زۆر کۆنـەپارێزانـەن.

مــاركس: دۆسـتـی خۆشـەویسـت، مــن هـەرگیــز نکـۆڵـی لـەو خـاڵـە کـە تـۆ نـەفرەتـت لـە کـەشیشـان و کۆماریخوازەکـان هـەیـە، نـاکـەم ، بـەڵام ئـەوەی تـــۆ دیــــاری نــــاکـەی، ئـەوەیـە کـە بیروبـــــاوەڕی تـــۆ لـەژێـــــر کـــــارایی گریمانـەکانـدایـە.

باكونین: گاڵتـە دەکـەی «مارکس»ی خۆشـەویست.

مــــاركس: هـەرگیـــز، تـەواو بـەڕاســـتـمـە. یـەکـەم تێڕوانینـەکـــانیت لـەمـەڕ ئـازادی لـەبـەرچـــاو دەگـــرم. بـە قســـەکانتدا دیــــارە، کـە تـــاکـە ئـازادی ویسـتـراوی تـۆ، ئـازادی تاکـەکـەسـییـە و لـە ڕاسـتیدا هـەمـان ئـازادییـە کـە لـەلایـەن تیۆریکـارانـی بـۆرژوازی وەك هۆبز« Hobbes» ، لۆك «Locke» و میـــل «Mill» پشـــتیوانـی لێـــدەکرێت. کاتێـــك کـە دەربـــارەی ئـازادی ڕادەمێنـی، پێتوایـە کـە نابێت هیچ کـەس بـەسـەر کـەسـی تردا زاڵ بێت. تـۆ هـەموو کـەسێك بـە شێوەیـەکـی جیـا و بـە هـەمـوو مافـەکـانییـەوە لـەبـەردەم هـەڕەشـەی سـەراپاگیری دەزگـە کۆمـەڵایـەتییـەکـان و کۆمـەڵییـەکـانـی وەك

دەوڵەتدا دەیبینی. تۆ هەرگیز وەك سۆشیالیستێکی ڕاستینە دەربارەی مرۆڤایەتی یا تاکەکەس وەك بەشێك لە کۆمەڵگە بیر ناکەیتەوە.

باکونین: جارێکیتر دەرکەوت کە گوێ لە من ناگری یا من دەرك ناکەی.

مارکس: پێموایە کە لە خۆت باشتر دەرکت دەکەم، چونکە ئەگەر هەڵهێنجانی تۆ لە دەوڵەت شتێك بێجگە لە دەزگەی ستەمکاری بەولاوەتر نەبێت، لەباری یەکەمدا خەڵکی تەنیا وەك کەسانی تاك ببینی، کە هەر یەکە ویست، ئارەزوو و بەرژەوندی کەسی خۆیان هەیە. وەها شێوە بیرکرنەوەیەك، لە تێڕوانینی تیئۆریکارانی بۆرژوازی لیبڕاڵ و ئێوە ئەنارکیستەکاندا هەمان وێناکردنی بۆ مرۆڤ و کۆمەڵگە هەیە. ئەنارکیزمی ئەنگۆ جۆرە ئازادیخوازییەکی توندڕەوانە و هیستریکییە. فیلۆسۆفی تۆ بەدیاریکراوی خۆویستانەیە و تۆ هەڵهێنجانێکت لە خود و ئازادی هەیە، کە سەرمایەداری بە سەرو سروشتەوە دەبەستێتەوە.

باکونین: من بەرژەوەندیم لە میتافیزیکدا نییە.

مارکس: بەڵام ئەنارکیزم گریمانەی میتافیزیکی لەخۆگرتووە. بەچاوپۆشی لەوەی کە دەرکی بکەی یا نا، بنچینە ئاکارییەکانیشی لێکچووی تەواوی بنچینە ئاکارییەکانی (کریستیانیزم)ن، کە بەهەرەوەزی و یارمەتی هەمووانی پشتئەستوورە و لە واژە کریستیانەکاندا بەڕستەگەلی وەك "جیرانی خۆتت خۆشبوێت" یا "خۆت بکە بەقوربانی کەسانی تر" دەردەبڕدرێن. بەڵام لە کۆمەڵگەیەکی سۆشیالیستیدا پێویست بە ئاوا دروشمگەلێك نییە، چونکە تاك لە کۆمەڵگە جیا نییە و نامۆ نییە بە خۆی و هاوسێکەی.

باکونین: لەبەر ئەوەی کە دەوڵەت هۆکاری ئەو لێکدابڕانانەیە، بێجگە

له لەناوبردنی دەوڵەت ڕێگەچارەیەکی تر لەبەردەمدا نامێنێتەوە.

مارکس: بەڵام وەها سڕینەوەیەك لە توانادا نییە، مەگەر ئەوەی هۆی بوونەکەی لە کۆمەڵگەدا لەنێو ببەین.

باکونین: هەر لەتەك ئەوەی بزووتنەوەی کارگەران توانایی بۆ هەڵوەساندنەوەی بەدەست بهێنێت، چیتر دەوڵەت پێویست نابێت.

مارکس: کەواتە بەم پێیە دان بەوەدا دەنێیت کە لە ئێستادا پێویستە؟

باکونین: بەڵێ، لە کۆمەڵگەی خاوەندارێتی تایبەتیدا پێویستە، بەڵام پاش سەرکەوتنی سۆشیالیزم و دابەشکردنەوەی سەرلەنوێی خاوەندارێتی تایبەتی لەلایەن سۆشیالیستەکانەوە ....

مارکس: بەڵام ئەمە جۆرێکی زۆر پاشوپێشکراوی سۆشیالیزمە، کە بەدوای دابەشکردنەوەی خاوەندارێتییەوە. نەکا تۆش یەکێك لەو کەسانە بیت، کە پێیانوایە سۆشیالیزم بریتییە لە دابەشکردنی دادپەروەرانەی کاڵا لەنێو کەسەکان.

باکونین: بەدڵنیاییەوە یەکێکە لە ئامانجەکانی سۆشیالیزم.

مارکس: ئامانجی سۆشیالیزم زۆر لەوە سەرەکی ترە. ئامانج، گۆڕینی تەواوەتی مرۆڤ و دروستکردنەوەی مرۆڤێکی نوێیە. مرۆڤێك کە لە کۆمەڵگەدا لە خۆ نامۆبوونی ئەستەم دەبێت و ڕزگار دەبێت لێی. سۆشیالیزم ئەو ئازادییە بەدی دێنێت، کە لە ئەزموونەکانی پێشووتری مرۆڤایەتیدا بوونی نییە.

باكونين: تۆ ، ئازادی زۆر ناڕۆشن و مەتەڵاوی دەخەیتە ڕوو.

مارکس: تۆش، زۆر دایدەبەزێنی و پێتوایە کە لەم دونیاییەدا هەندێك کەس ئازادن و هەندێکی تر ستەملێکراو.

باکونین: هەر وایە، تەنیا کەمینەیەك ئازادن.

مارکس: من دڵنیات دەکەم، کە لە دونیای ئەوڕۆدا هیچ کەس ئازاد نییە. لە ڕووی (معنوی) و ئاکارییەوە، تەنانەت دەوڵەتمەندترین بۆرژواش ئازاد نییە. سەرمایەداریش وەك کرێکار کۆیلەی سیستەمەکەیە و هەر ئەمەش دەبێتە هۆی ئەوەی کە ئازادی پرۆلیتاریا ئازادی مرۆڤایەتییە.

باکونین: بەڵام ئەوە ڕاستییە، کە کەسێکی دەوڵەتمەند هەرچی بیەوێت، دەتوانێت ئەنجامی بدات، بەڵام هەژارێك تەنانەت توانای دابینکردنی پێداویستییەکانی خۆی نییە.

مارکس: بەڵام هەڵبژاردن و دەسترۆشتەیی سەرمایەدارێك لە چوارچێوەی سنووره فەرهەنگییەکانی سیستەمی بۆرژوایدایە، کە دان بە مرۆڤایەتی هەمووانـدا نانێت. سەرەرای ئەوەش پێناسەی ئازادی بەم جۆره کە هەرکەس هەر کارێکی ویست بیکا، زۆر تەسکبیرانەیە.

باکونین: بەڵام هەر چۆن بێت زۆر لەو تیۆرییە کە دەڵێت "ئەوە بکە، کە دەبێت بیکەی -بەوە هەستە، کە بەسەردا سەپێنراوە-". وەك ئەوەی کە قەشەکان دەیڵێن "باڵاترین ئازادی ئەوەیە کە خزمەتی کلیسا بکەی" یا ئەوەی هێگڵ وتوویەتی "بالاترین ئازادی ئەوەیە کە گوێڕایەڵی دەوڵەت بیت" باشترە. من فرەتر تێگەیشتنی خەڵکە سادەکەم لا پەسەندترە، کە

دەڵێت "ئەوە بکە، کە پێت باشترە".

مارکس: بەڵام تۆ تا چەند سات لەوەوپێش، ئازادیت لە پشکوتنی توانایییەکانی تاکدا پێناسە دەکرد، کە هەرچۆن بووە لە سۆشیالیزمەوە نزیکە. کەسێکی سۆشیالیست بێگومان ئازاد دەبێت، چونکە کەسێکی گۆڕاو و سەرلەنوێ چێکراوەیە.

باکونین: بەڵام ئەگەر تاك خۆی ئازاد نەبێت، پەی بە توانایییەکانی خۆی نابات.

مارکس: باکونین، دووبارە بە یاریکردن بە وشە کورتەکانی بۆرژوا لیبراڵەکان فێڵ لە خۆت دەکەیت. بابەت ئەوە نییە کە ئادام سمیس و هاوبیرانی وی چی دەڵێن، ئەوەیە کە ئەگەر ڕێگە بە تاك بدەین ئازاد بێت، وی لانی زۆری هەوڵەکانی لە بەرژەوەندی خۆی ئەنجام دەدات، بەڵکو مرۆڤێکی ئابووریی هۆکاری کەسی بۆ باشترکردنی خۆویستنی خۆی هەیە.

باکونین: هەڵبەتە بەمەرجێك کە ئەو ڕاستییەی کە لیبراڵەکان لایەنگری خاوەنداریێتی تایبەتی و کێبڕکێن، لەبەرچاو نەگرین. من بۆخۆم باوەڕم بە هاوبەشیبوونی (سۆشیالیزەکردنی) هەموو شتێك هەیە.

مارکس: بەڵام بەرچاوترین سەرەتای فیلۆسۆفی تۆ ئازادی بێسنووری تاکە، بەو شێوە بەزوویی مرۆڤگەلێك دەبینین، کە دەیانەوێت لە خوانی پانوبەرینی سۆشیالیستی بۆخۆیان پشکیك بەرن و ببنە خاوەنی، چونکە لەتەك ئازادی تەواوی تاکدا، ناتوانرێت خاوەنداریێتی تایبەت نەبێت. لە وەها هەلومەرجێکدا لەتەك کەسێکی خوازیاری خاوەنداریێتی چی دەڵێی؟ یا بەبێ دەوڵەت و دەسەڵاتێکی تر کە توانای هەنگاونان بەرەو

سۆشیالیزم و ڕەتدانەوەی دژەکانی هەیە، چی دەکەی؟

باکونین: بەڵام بەخۆت وتت کەسێکی سۆشیالیست، مرۆڤێکی گۆڕا و دروستکراوە دەبێت و چیتر ئارەزووی خۆپەرستانە و خواستی خاوەندارێتی کە لە کۆمەڵگە بۆرژوازییەکاندا هەن، لەودا پەیدا نابن.

مارکس: سۆشیالیستێك کە من مەبەستمە، بەدڵنیاییەوە دەگۆڕدرێت، بەڵام کەسێکی سۆشیالیست کە تۆ مەبەستتە، هەرگیز سۆشیالیست نییە. تۆ لەمەڕ هەر کەسێك وەك یەکەیەك یا ئیمپراتۆرییەتێکی گچکە لە ماف و بەرتەری (امتیاز) دەدوێیت و من قسە لەسەر مرۆڤایەتی بەگشتی دەکەم. لە ڕوانگەی منەوە ئازادی، ئازادی مرۆڤە نەك ئازادی تاك.

باکونین: ئەمەش دووبارەی ڕوانگەی «هێگل»ە کە ئازادی بە واتای، ئەگەر ئازادانە ڕەفتار بکەین، ڕەفتارمان دەرخەری ئاکار و ویژدانمان دەبێت و وەها ڕەفتارێکیش لە ژیرییەوە سەرچاوە دەگرێت، کە بوونی لە دەزگەی دەوڵەتدایە.

مارکس: هێگڵ بە هەڵەدا نەچووە، چونکە تەنیا مرۆڤی ژیر دەتوانێت ئازاد بێت و کەسی ژیرە کە دەتوانێت پێش بڕیاردان ئەڵتەرناتیڤی هەبێت. بڕیاری ناژیرانە هەڵبژێرێکی ئازادانە نییە. ڕەفتاری ژیرانەش واتە پەیبردن بە پێداویستییە سروشتی ومێژووییەکان لەڕاستیدا لە نێوان ئازادی و پێداویستیدا ناکۆکی نییە.

باکونین: بەڵام ئێمە لە بارەی ئازادی ویستەوە قسە ناکەین و ئەوەی مەبەستە، ئازادی ڕامیارییە، کە هیچ ئاڵۆزکاوییەکی میتافیزیکی نییە. ئازادی ڕامیاریی ئەوەیە کە هیچ جۆرە سەرکوت و ناچارکردنی ڕامیاریی بوونی نەبێت و بۆ دەرکردنی ئەوەش پێویست بەخوێندن لە

فیلۆسۆفیدا ناکات. تەنانەت منداڵێکی نۆ ساڵانیش دەتوانێت بڵێت کە چەوسێنەر و چەوساوە کێن.

مارکس: هەروا منداڵی 9 ساڵە بۆی هەیە ڕێگەچارەی دەستبەجێی گرفتەکە بەلەنێوبردنی دەوڵەت بزانێت و سەرەنجام ببێتە ئەنارکیست. هەڵبەتە کەم تەمەنی وی پاساوێکی باشە بۆ گەمژەیەتییەکەی.

باکونین: منداڵ و فیلۆسۆف هەردووك دەکەونە هەڵەوە. و گشت بەڵگە و پاڵپشتە گرفتپەسەندەکانی تۆ لەمەڕ ئازادی شتێك بێجگە لە باوەڕەکانی هێگڵ و ڕۆسۆ نین: "دەتوانرێت لە ڕێگەی زۆرەوە مرۆڤ ئازاد بکرێت – مرۆڤ تەنیا لە بوونی ڕژێمێکدا ئازادە-".

مارکس: هەڵبەتە کە بەزۆر دەتوانرێت مرۆڤ ئازاد بکرێت. بەو واتایەی کە بەزۆر ناچاریان دەکەین، کە ژیرانە ڕەفتار بکەن یا لانیکەم بەر بە ڕەفتاری ناژیرانەی وان بگرین.

باکونین: بەڵام ئەو ئازادییەی کە بەزۆر بەسەر خەڵکدا بسەپێنرێت، شایستەی ناوی ئازادی نییە.

مارکس: گرنگی کەتوارەکان لە ناو زیاترە.

باکونین: زۆر باشە. با سەرنجی کەتوارەکان بدەین. ئەگەر ئازادی لە ڕێگەی زۆرەوە بێت، لەو بارەدا کۆمەڵگە بەسەر دوو چینـدا دابەش دەبێت. دەستەیەك کە زۆر دەکەن و دەستەیەك کە ئازادیان بەسەردا دەسەپێنرێت. بەم جۆرە لە کۆمەڵگەی بێچینی سۆشیالیستیدا دوو دەستە خەڵك پەیدا دەبن: فەرماندەر و فەرمانبەر (سەروەر و ژێردەست)، بالا و پایین.

ماركس: هەڵبەتە ڕەوانگەیی هەندێك لە چاو ئەوانی تر لەپێش دەبن و من بەو جۆرەی کە پێشتر وتم، کۆمەڵگەی سۆشیالیستی بەتایبەت لە قۆناخی یەکەمدا دەبێت بەڕێوە ببرێت. ئاساییە ئەلتەناتیڤێکی هەمان بورجی بابل بێت. دونیایەك کە تێیدا هیچ کەس نازانێت چی بکات یا چ چاوەڕوانییەکی هەبێت، دونیایەکی بێدیسپلین و ئاساییش، تەنیا پشتبەستن بە ڕێکەوتنەکان. ئەنارکیزم واتە بێسەرەوبەرەیی و من ڕکم لێی دەبێتەوە و ئەگەر وەها شێوەیەکت لەلا پەسەندە، ئەوا لەبەر هەستیارییەکە کە لە تۆدا بۆ ژیانی کامەرانی «بۆهێمییەکان bohemian» هەتە. ئاساییە پاش دژوارییەکان و توندوتیژییەکانی فێرگەی سەرەتایی و دیسپلینی خێزانی خانزادەیی و فێرگە سەربازییەکان، هۆگری بێسەرەوبەرەیی بیت. بەڵام ئەگەر کەمێك بیر بکەیتەوە، بۆت دەردەکەوێت کە بۆچ وەها بێسەرەوبەرەییەك لات دڵگیرە.

باکونین: تۆ قسە لەسەر سۆشیالیزمێکی کرچوکاڵ قسە دەکەیت و وەها هەڵنێنجانێکت لە ئەنارکیزم هەیە. هەڵبەتە بۆ کەسێکی نەخوێندەوار، ئەنارکیزم هاوواتای بێسەرەوبەرەیی و ناڕێکوپێکییە، بەڵام کەسێکی خوێندوو دەبێت بزانێت، کە سەرچەشمەی واژەی ئەنارکیزم، بۆ زمانی یۆنانی دەگەڕێتەوە و بە واتای نەیاری لەتەك میری ودژەسەروەری دێتەوە و ئەوە جۆرە خورافاتێکە کە نەبوونی میری بە بێسەرەوبەرەیی و ناڕێکوپێکی بزانین. ئەوڕۆکەش بە سیستەمترین وڵاتانی ئۆروپایی ئەوانەن، کە تێیاندا فشاری میری لەسەر خەڵك کەمترە. من تێناگەم دەتەوێت باس لە چی بکەیت، کاتێك کە باس لە ژیانی بۆهێمییەکان دەکەیت. من بۆخۆم هیچ هۆگرییەکم بۆ بێسەرەوبەرەیی نییە.

ماركس: بەڵام زۆر شەیدایانە قسە لەسەر خوێن و ئاگر و تێکدان دەکەی.

باكونين: ئەوە تەنیا بەخەباتەوە پەیوەستە. لەوانەیە من بۆ شۆڕش لە تۆ پەلەتر و نائارمتر بم. بەڵام دڵنیات دەکەم کە ئەنارکیستەکان وەکو خۆت لە سیستەمی سۆشیالیستیدا ئارەزوویەکی فرەتریان بۆ ئارامی هەیە.

مارکس : وەها خۆزگەیەك کەتواری نییە، چونکە لە دەرەوەی دەوڵەت ئاسایش و ڕێکوپێکی بوونی نییە. شۆڕشەکەی ئەنگۆ بێجگە لە کوشتوبڕ و فریاگوزاری هیچیتر نییە.

باکۆنین: ئەی مارکس شۆڕشکەی تۆ، شتێك لە کۆیلایەتی خراپتر بەرهەم دەهێنێت.

مارکس: دۆستی ئازیز، دەزانیت کە ئێمە هەردووکمان کەتووینەتە بەر جەور و ستەم و ڕکەبەری بۆرژواکان. ئەگەر ئەم گفوگۆیانە درێژەیان هەبێت، دەترسم چیتر هاوەڵی سۆشیالیستی یەکتر نەبین.

باکونین: کەمێك ئاوی گەرم پەیدا بکەم، چایەکەمان سارد بووەتەوە.***

پەراویزەکان:

بۆ خوێندنەوەی وەرگێڕانە فەرەنسییەکەی سەردانی ئەم لینکە بکەن:
http://www.theyliewedie.org/ressources/biblio/fr/Cranston_Maurice_-_Dialogue_imaginaire_entre_marx_et_Boukharine_-.html

بۆ خوێندنەوەی وەرگێڕانە فارسییەکەی سەردانی ئەم لینکە بکەن:

http://asre-nou.net/1384/shahrivar/15/m-marx-bakunin.html

* هەرچەندە لە وەرگێڕانە فارسییەکەدا تایتڵی گفتوگۆکە ئاوا (گفتگوي **مارکس** و باکونین دربارەي آنارشیسم) هاتووە، بەڵام لەبەر ئەوەی کە لە وەرگێڕانە فەرەنسیەکەیدا بەم جۆرە نووسراوە، ئەوم بە ڕاستر زانی. **و.ک**

بەداخەوە پێشەکییە فارسییەکە تەواوی ئەو پێشەکییە نییە کە لە وەرگێڕانە فەرەنسییەکەیدا هاتووە، ناگرێتەوە و وەهای نیشان داوە کە ئەم گفتوگۆیە ڕوویداوە، بەڵام بەخۆی ئاوا هاتووە (IMAGINARY DIALOGUE BETWEEN MARX AND Bakunin, TEXT OF MAURITIUS CRANSTON, released in 1962 in the B.B.C. in London)، هەروەها کێشمەکێشی ئەو دووانە لەسەر سەپاندنی ئۆتوریتە بەسەر نێونەتەوەیی یەکەم و ڕەتکردنەوەی بوو. **و.ک

*** ئەم بەشە لە دەقە فارسییەکەدا نەهاتووە و من لە دەقە فەرەنسییەکە وەرم گرتووە. **و.ک**

Imaginary dialogue between

Karl Marx & Mikhail Bakunin

by:
Morris Cranston

Translation from Persian by:
Hezhên

published by:
Kurdistan Anarchist Forum

February 2010